

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægtsbog

1860 - 1905

af

Ebbe Nielsen

FORORD

NÅR JEG EFTER GENTAGNE OPFORDRINGER FRA MIN ÆLDSTE SØNS SIDE OG TILLIGE ER DET TANKER, SOM OGSÅ JEG SELV HAR SYSLET MED - AT NEDSKRIVE MINE LIVSERINDRINGER - SÅ ER DET ALLIGEVEL MED FØLELSEN AF EN VIS SVIGTENDE EVNE TIL AT KUNNE FREMSTILLE NOGET, SOM VIRKELIG KAN HAVE VÆRDI, OG I DET HELE TAGET AT KUNNE TJENE TIL OPLYSNING FOR DEN SLÆGT INDENFOR VOR SNÆVRE FAMILIEKREDS, SOM DETTE SÆRLIG ER BEREGNET PÅ, OM HVORDAN LIVET HAR FORMET SIG I DEN SLÆGTLED, SOM SNART HAR TILBAGELAGT DE HALVFJERS ÅR.

DA IMIDLERTID EN DEL AF, HVAD JEG HAR OPLEVET, DELS KAN HAVE INTERESSE FOR VORE BØRN OG BØRNEBØRN, OG TILLIGE ER DET JO SOM MAN SELV ØSER AF MINDERNES KILDEVÆLD, SÅ HAR JEG IKKE VILLET UNDLADE AT GØRE MINE KÆRE BØRN DEN GLÆDE AT FORTÆLLE LIDT AF, HVAD JEG KAN HUSKE IGennem DENNE NU I GRUNDEN LANGE SPAND AF ÅR, SOM DET ER MIG FORUNDT AT LEVE, SELV OM JEG KUN VED, AT DET BLIVER FATTIGT OG UFULDKOMMENT, HÅBER JEG ALLIGEVEL, AT DET VIL BLIVE MODTAGET MED VELVILLIG OVERBÆRENHED AF DEM, SOM DETTE ER TILEGNET.

MÅTTE JEG DA FÅ HELD TIL PÅ SIMPEL SANDDRU OG JÆVN MÅDE AT FORSØGE PÅ AT FREMDRAGE MINDERNE LIGE FRA MIN BARNDOM OP GENNEM BARNEÅR, UNGDOMSÅR OG MANDDOMSÅR.

EN NULEVENDE AMERIKANER HAR I DISSE DAGE FREMSAT DEN PÅSTAND, AT ENHVER, SOM RIGTIG VIL HUSKE SIG OM, KAN MINDES SIN EGEN FØDSEL. MINE ERINDRINGER SOM BARN BEGYNDER FØRST VED TRE ÅRS ALDEREN.

MINE FORÆLDRE

Min Fader Niels Pedersen er født i Fusingstrup ved Horsens den trettende marts attenhundredeogtreogtyve. - Hans Fader gårdejer Peder Hansen og Moder Anne Hansen - Fars Far har jeg aldrig set, men Fars Mor døde først i slutningen af firserne efter at have opnået den høje alder af syvoghalvfems år.

Min Moder Johanne Ebbesen er født i Gangsted (naboby til Tvingstrup). Hinder forældre var boelsmand og musiker Ebbe Rasmussen, efter hvem jeg er opkaldt. - Hans hustru erindre jeg ikke navnet på, de døde begge i min tidligste barndom

Mor Far kom ulykkelig af dage, idet han en aften gik vild i tåge og druknede i en tørvegrav.

Far og Mor holdt bryllup sidst i halvtredserne og købte da en lille mager gård en lille mil nord for Silkeborg på Nisset Overhede - Lemming Sogn. - Der var kun tre gamle bygninger. Stuehuset var især gammelt med lergulv og lukkede alkovesenge,

Marken bestod af tildels uopdyrket hedejord og meget af det med al underlag - store lymbakker med en stor dalsænkning ved foden af bankerne med en bakk løb igennem, så der ved dette vandløb dog alligevel blev nogen eng.

I disse omgivelser blev jeg født den syvende marts attenhundredeogtres som nr. to - en søster Petrine var da kommet mig i forkøbet to år før - en anden søster blev født halvandet år efter mig - døde straks, og samtidig mistede jeg min mor, så hinder kan jeg slet ikke huske det mindste om. At jeg de første par år har lidt under savnet af moderpleje førte til, at jeg fik den såkaldte engelsksyge i to års alderen, og mærkerne deraf har jeg haft alle dage, omend det ikke har generet mig. Jeg mener mine bekendte skæve undersåtter. Jeg mindes som barn at være ualmindelig hjulbenet, men heldigvis er det jo ikke arvelig svaghed, som overføres på næste slægtled.

Da Far nu som ung enkemand sad med ejendom og to børn, som savnede en moder, var det derfor forståelig nok, at han giftede sig igen, og hans valg faldt på en ung pige, tyve år, Gertrud Johansen, datter af gårdejer Johannes Madsen, Honingdal ved Silkeborg. - Hun var dengang i huset hos sin søster og svoger Søren Hul og Marie Hul i Sejling.

Det var jo ingen let gerning, denne unge pige gik ind til som stiftmoder og især da søskendeflokken i de kommende år forøgedes - ialt blev det ti halvsøskende, hvoraf to døde som små.

Den førstefødte, en broder Johan Marius Nielsen hører i grunden til mine første erindringer. Jeg var dengang treethalvt år. Han var en rigtig skrighals. Jeg husker, der blev sagt, at han græd uafbrudt tolv uger i træk uden at holde op.

Jeg husker særlig en aften., vi var ene hjemmet, hvordan min stiftmoder gik med ham på armen frem og tilbage på gulvet og sang og græd over ham. Hun havde nemlig ikke en ægte sangtone i sig, men hun har alligevel som få sunget for sine små med de toner, hun havde. - Mens moder fremdeles vandrede frem og tilbage på gulvet, gik der pludselig ild i kakkellovnen. Det lyder jo let paradoksalt, men det kunne der virkelig, når kakkellovnen var blevet tilgroet med tørvesod. Flammerne stod ligefrem ud af alle sammenføjninger. Mor måtte da have fat i nogle behjertede mænd, for jeg mindes, der kom to til

stede og de viste sig også at være situationen voksen, idet de rev hele kakkelovnen ned, for at slukke ilden strøede de salt på den. - Om det gjorde indtryk på min skrigende broder, kan jeg ikke huske.

Det næste af betydning, jeg mindes, var i ulykkesåret 1864. Prøjserne (tyskerne) havde jo besat Jylland og var også kommen på egnen, hvor vi boede - særlig var de ude om at kapre heste. Jeg husker, hvordan far og mor med os ved hånden gik ned ved vejen, som tyskerne passerede ad for at hilse på den afdeling, der drog forbi. Jeg mindes at have en følelse af, det ikke var kærkomne gæster. Det var selvfølgelig ikke af taknemmelighed, at der måtte hilses på dem, men vel mest for at forebygge, at de ikke skulle komme ind og tage, hvad de kunne finde passende dem. Min Far slap for at komme af med nogen, da den ene var blind på det ene øje, og den anden vist havde en skavank, men far måtte med i ægtkørsel alligevel, men ellers slap egnen vist nogenlunde skånselsløs for tyskerbesøget.

Der gik nu en 3 år, som jeg ikke synes at have oplevet noget særlig i, men da jeg var 7 år byggede vi et nyt stuehus, og det var noget, der særlig interesserede mig. Det var jo også en stor begivenhed, måske har det lagt spiren i mig til at interessere mig for håndværk, idet jeg mindes, der blev talt om, at jeg skulle være snedker. Nu har jeg måske også haft noget anlæg for at kunne arbejde i træ. Vi flyttede ind i det nye stuehus, som efter den tids forhold var komfortabelt, skønt jeg mindes, at hverken loft som var almindelig bjælkeloft eller dørene var malet. Adskillige minder har jeg fra dette hus. Det var så ualmindelig strenge vintre, vi havde i årene sidst i tresserne. Jeg mindes, hvor vanskelig det var at skaffe vand både til husbrug og kreaturerne - alting var tilfrossen og tilsneet, om det så var en brønd, vi havde, var den føjet fuld af sne, så vi måtte tø sne i grubekedlen for at skaffe vand til kreaturerne og os selv, men det så noget uappetitligt ud, idet det var hel gul - sådan snevand.

Engang i disse strenge vinterdage var far på en rejse, og dagen, han skulle komme hjem, blev det en forrygende snestorm, og han kom ikke hjem til den tid, han havde lovet. Jeg mindes, hvor Mor hun var ængstelig, fordi han ikke kom. Da han så langt om længe kom efter at have gået langt i det forfærdelige vejr, husker jeg, hvor Mor brød ud i gråd af glæde over at se ham og have ham hjemme igen. Det var måske nok det første virkelige indtryk jeg fik af det gode forhold, som altid var imellem Far og Mor i deres 30-årige samliv. Jeg mindes aldrig at have hørt et skurrende ord imellem dem, og som stiftmoder har søster Petrine og jeg aldrig haft grund til andet end at være hinder taknemlig, da vi altid blev behandlet med samme kærlighed, som hinder egne børn, og altid var hun den omsorgsfulde og kærlige moder, trods de små kår, som vi levede under i mine barneår.

Hvor er der dog forskel på da og nu, mon man kan tænke sig selv på de allerfattigste egne på landet at må nøjes med et stykke bart rugbrød og et stykke leverpølse eller et stykke ost som mellemmad eller almindelig melvælling. Så den daglige føde var i den grad tarvelig. Det var jo kuns ved juletid, at vi mærkede nogen forandring skønt jeg mindes aldrig at være så spændt på jul, som børnene er nu om dage. Den eneste jul i 8-9 års alderen, som særlig har præget sig i min erindring var, at det var blevet spået, at verden skulle gå under juleaften, og som barn troede jeg fuldt og fast på, at det ville ske, så meget mindre, som vist ikke ret mange voksne den gang iblandt almuen var fri for at tro det samme. Der indtraf også en begivenhed selve juleaften, som gjorde en uforglemmelig indtryk, som bestyrkede os i, at verdens undergang var nærværende. Da det var bleven helt mørk aften og alt så

uhyggeagtigt ud uden døre og spændingen, vi gik i bidrog jo til, at alt, hvad der ellers kunne bidrage til at glæde sig til juleaften, var borte - for der pludselig en magtig stor ildkugle gennem himmelrummet. Jeg har aldrig set noget lignende. Det hele varede jo kun nogle sekunder da der så intet skete videre, åndede vi jo lettere, da vores lille verden, hvor vi boede da, i det mindste stod endnu.

I grunden var min barndom fattig på rigtig sunde barneglæder. En del, som særlig har præget sig i min erindring, er ikke af den slags, som hører til de sundeste minder. Man taler så meget i vore dage om den moralsk fordærvede ungdom, men den var såmænd ikke bedre for 50 år siden, og jeg tror nok at turde påstå, at ungdommen nu om dage har fået lykke til at få øjet opladt for mange skønhedsværdier, som ikke var forundt den daværende ungdom. Vel kan der påvises en stor del af unge, som er lige så fattige på åndelige interesser og på, hvad ædelt og godt der er fremme i tiden, som kan højne en menneskesjæl. Så er der gudskelov også nu en stor skare af vort folks ungdom, som har fået øjet opladt for de mange skønhedsværdier, som er fremme i tiden. Takket være vore høj- og landbrugskolers frugtbringende oplysningsarbejde, som er blevet vort folk til del - det være sig både i moralsk og i etisk henseende. Det er jo en fornøjelse at se ungdommen nu øve al ædel sport - intet er skønnere forekommet at se end en flok unge piger og karle udøve legemsøvelser og idræt. Så man får uvilkårlig en følelse af ved at se sådan ungdom, at der sikkert må bo en sund sjæl i et sundt legeme. At ungdommen også nu får mere sans for kunst og kulturelle værdier end forhen er jo også et gode, som nok er værd at lægge mærke til - for blot at nævne noget så skønt og forædlende som musik. Det er en skøn flok af Danmarks unge, som er bleven fortrolig med og har fået forståelse af musik og sang - kort sagt - sammenligner man tiden nu og for 50 år siden, må jeg sige, bortset fra alt det dårlige, som er fremme i tiden, og det kan der såmænd påvises mer end nok af, så er der alligevel nu meget mere, der kan højne og udvikle en menneskesjæl end fordom. Kom ungdommen sammen dengang, havde de i grunden så lidt at samles om.- ud over, at det kun var at gantes, og hvad sådan kunne have i sin følge. Hjemme havde vi både karl og pige, og var Far og Mor ude, var der gerne besøg af fremmede unge, og det var ikke altid skønne barneminder, vi fik med os fra disse besøg. Det, der mest optog ungdommen, når de skulle have noget fornøjelse, var vel nok de såkaldte legestuer (dansegilder). Dog må jeg sige, at jeg også her har skønne minder fra min barndom.

Det var jo i de første år efter ulykkesåret 1864, krigen, hvor skyttebevægelsen begyndte at dukke op på landet. Grunden til dens fremkomst var vel nok revanchetanken om engang med sværd og bøsse i hånd at tilbageerobre, hvad tyskerne så skammelig havde frarøvet os. At denne tanke var den bærende i mange år for riffelskyttebevægelsen kan vel ikke nægtes, men en sammenslutning af de unge - ja, mange ældre deltog også - som sådan havde en moralsk højnende indflydelse på ungdommen. Det var jo en særlig national bevægelse, som datiden greb med begejstring. Det var som der pludselig var fundet noget mere værdifuldt at samles om, idet legemsøvelser og idræt snart efter blev optaget som led i skytteforeningerne. Vel var det ikke så tiltalende den gymnastik, der udførtes - den var jo efter militær mønster, den var jo ikke som nu anlagt på at udvikle legemets muskler. At selve skydefærdigheden kunne have sine gode sider, kan jo ikke nægtes. De gode skytter er næsten altid gerne stærke

personligheder med faste karakterer, der ved at sætte sig et mål tillige kan nå det. Som omtalt før, havde vi på ejendommen en stor del banker med en lang dalsænkning. Den var ideel som øvelsesplads og skydebane. Og da der var blevet oprettet en skytteforening der på egnen, lå det nær, at de søgte at få lov til at benytte dalen som exerceplads og skydebane. I begyndelsen var skytteforeningerne meget militæriske. Jeg husker, hvor den daværende kaptajn E. Nielsen fra Odense, var til stede ved de første sammenkomster og instruerede skytterne i exersis og geværgreb og skydning. Skytterne havde fået udleveret gamle geværmuskedonnere - vistnok fra 1848 til at lave exersis med. For mig var det jo en hel ny verden, der åbenbarede - jeg var jo vældig optaget af både skydning og øvelser - og så bagefter at kunne få lov til at finde de afskudte kugler i skydevolden.

Der indtraf da en begivenhed i forbindelse hermed, som jeg husker så særlig. Far og Mor var selvfølgelig venlig stemte og så med forståelse på skyttebevægelsen. Ligesom Far, der var gammel musiker, var medlem af en. sangforening, som også lige var blevet oprettet. Som før fortalt havde vi bygget et stuehus og i denne var der selvfølgelig også dette som jyderne kaldte overstue - gerne en større stue, som så godt som ingenting var i og næsten ikke blev brugt undtaget ved større sammenkomster. Da skytteforeningerne sluttede sine sommerøvelser, skulle der selvfølgelig være et skyttebal, og det skulle så afholdes i vor overstue. Foreningen havde sig en funklende ny dannebrogflag, og nu oprandt så endelig dagen, da ballet skulle afholdes. Jeg var selvfølgelig meget spændt efter at se skytterne komme og spejdede ad vejen til Nisset, om det snart måtte ske. Så endelig hen på eftermiddagen hørte jeg pludselig en sang (en af dem, de nylig havde lært i Sangforeningen) af kraftige ungersvende - de sang:

Hild Dig vor Fane Korsbanner hvidt
Holde på Bane med Dig vi skridt
Viis er os Kransen - Gyldenårglansen
Danskerne følge Dig frit.

og på vejen så jeg alle skytterne i taktfast march til tonerne bære vort dejlige Dannebrog. Ja, jeg evner ikke at beskrive dette vidunderlige indtryk, som det gjorde på mig. Jeg husker, hvor hjertet slog i mit bryst ved synet af Dannebrog, som jeg aldrig havde set før. Det var, som jeg ubevidst første gang så noget skønt og helligt for det danske folk, og som nu også havde bud til mig den lille purk, men noget, som jeg følte, jeg havde ret til at elske og holde i ære. Fra denne dag vajede Dannebrog hver søndag på skydebanen.

Ellers gik min barndom uden særlige begivenheder - enkelte skal da nævnes. Jeg var nu bleven otte år og skulle i skole, efter at Mor havde herset med mig for at lære mig bogstaverne, som jeg mindes var nogle slemme krabater at få lært. Jeg kom da i skole den første halve år i Lemming skole, og drengene var straks klar over, at navnet Ebbe kunne rime på flippe, så de stimlede sammen om mig og råbte i kor: Ebbe har du flippe. Og mærkelig nok var jeg situationen voksen, så jeg svarede: "Ja, i morgen skal I få flipper." Da jeg kom hjem fra skole, fik jeg fat i noget hvidt papir og klippede i smalle strimler som jeg så tog med i skole næste dag. Da de så begyndte igen, svarede jeg: "Ja, her er flipper, men de koster 2 skilling stykket." Jeg erindrer kuns, at jeg fik et par enkelte skilling, så morskaben

må hurtigt have holdt op, når deres vittigheder var så kostbare. (Denne lille tildragelse har tit mindet mig om, hvor ønskeligt det må være altid at give børn navne, som ikke kan forvrænges og såre barnehjertet, når det kommer ud blandt jævnaldrende.)

Et halvt år efter var der blevet bygget en ny skole i Nisset og der ansat en lærer, så vi børn derfra blev flyttet til Nisset skole. Lemming var kirkesognet. Min moder ligger begravet på Lemming kirkegård. Mine forældre kom meget sjældent i Lemming kirke. Daværende pastor Bandrup i Sørup Lemming var en meget svagt begavet og dårlig prælat, og det åndelige liv i Lemming sogn lå dengang i dvale i modsætning til nabosognet Sejling og Sinding, hvor den meget elskelige og endnu bekendte men nu afdøde - Jutta Bojsen Møller og hendes meget ældre mand pastor Fr. Møller var præstefolk. Dertil havde Far og Mor løst sognebånd så længe jeg kan huske, indtil de i 1872 flyttede fra egnen - derom skal jeg fortælle det siden.

Jeg fortsatte så min skolegang i Nisset, men til uheld måtte jeg jævnlig skifte lærer. Lønnen har jo sikkert nok været lille. Jeg har i min skoletid gået til 7 forskellige lærere, så mine skolekundskaber blev nok af den grund noget forkvaklede. Hjemme var jeg meget optaget særlig af kaninavl. Jeg havde bygget mig en hel jordhytte, hvor jeg havde mange kaninfamilier. "Skolegangen" lagde jo ikke så stærkt beslag på min tid, 2 halve dage om ugen, siden 4 halve dage. - En ting interesserede mig meget. I et hjørne ved to veje ved gården var der en lille sænkning i jordsmondet og til de fleste tider var der lidt vandløb. Dette hjørne havde Far overladt til mig til fri afbenyttelse, og jeg lavede mig da efter vore begreber en regulær vandoverrislingseng, så jeg fik den dejligste grønne lille eng ud, af dette. Det var jo særlig morsomt at kunne dirigere vandet hen i en lille grøft ved den ene side, og når den så var fuld, lede det ud over min lille eng. Med dette fik jeg rigtig en følelse af, hvordan man som barn kan blive optaget og glæde sig over at få lov til at bruge sine evner og tilfredsstille barnefantasierne.

Fra lille af har jeg vist nok haft lyst til at finde på en eller anden gavtyvestreg. Jeg mindes tit at være revset derfor. Dengang blev der ikke lagt fingre imellem, når der skulle straffes. Fader havde overladt mig sin violin, vistnok mest til at lege med. Mærkværdig nok var der en årrække, hvor Far slet ikke spillede violin, men da han blev ældre, tog han fat igen. Far kunne nemlig ikke lide, at jeg lærte at spille, da han i musikdyrkelsen så en fare, som han selv havde oplevet som ung, da han spillede. Datidens legestuer og danselokaler var jo alt andet end sunde, og Far mente, at han havde fået en svaghed, en mavesygdom - som han havde alle dage, som musiker ved at sidde nætter ud og spille. Nå, violinen havde jeg fået og var glad for den, men glæden varede kuns kort. Vi havde nemlig en pige, som var dygtig gal i hovedet, og en dag, da violinen lå på en dragkiste, hvor hun havde noget at gøre, tog hun den om halsen og slog den så hårdt mod gulvet, at den aldrig blev til violin mere. Dermed var alle muligheder borte for mig til at kunne tænke på at komme til at spille, så min sorg var stor og vred var jeg på pigen, men jeg mindes ikke, at Fader havde noget imod, at violinen var tilintetgjort. Jeg har tit tænkt på, at jeg senere i livet har fået fuld erstatning for, hvad jeg i den synes at have mistet; selv om jeg ikke fik lært at spille, har jeg syvfold fået den glæde at se og høre næsten alle vore børn spille, hvad jeg mener er en arv fra bedsteforældre og oldefar på Mors side. At det ikke var den eneste ubehagelighed, pigen skaffede, glemmer jeg ikke. En dag var vi ene hjemme, og hun drillede mig. Jeg husker, hun havde

bundet min broder Johan, som var en 3-4 år, til et bordben. I min harme over hendes ondskab tog jeg en vindepind og ville slå hinder den i hovedet, men tog fejl og ramte et spejl, som hang på væggen, og virkningen var jo frygtelig, og blev ikke mindre, da Far kom hjem. Sådant en heltebedrift kunne jo ikke straffes med mindre end ris, og for at gøre straffen mere virkningsfuld, skulle jeg selv gå ud på et havedige og skære riset. Ja, det var jo med underlige følelser, at jeg besørgede dette arbejde. Jeg husker, hver kvist kostede mig tårer ved tanken om, hvad der var i vente. Nå, det blev jo også overstået og glemt. En dag, jeg også var ene hjemme, var jeg nær blevet myrdet af vores karl og daglejer, som arbejdede nede i engen. Jeg havde fundet på at klæde mig ud med en rød køreslag, som Far havde, og en gammel høj cylinderhat, og i denne udstyr vandrede jeg ned til toppen af bakkerne, hvor der var nogle tomme kartoffelkuler så dybe, at jeg kunne dække mig i dem. Deraf sprang jeg op og ned og gjorde en del spræl. Jeg mindes, at de to mænd længe betragtede mig og ikke kunne blive klog på, hvad det var for en underlig trolde, der hoppede op og ned i kulerne. Endelig tog de mod til sig og bevæbnet med en spade og en greb kom de anstigende op ad banken for, som de sagde, at myrde trolde. Til al held blæste min høje hat af, da de var lige ved at hæve deres våben. Straks genkendte de mig og rigtig flove blev de, fordi jeg havde holdt dem for nar, og jeg fik mig en lille omgang.

I sommeren 1921 besøgte jeg for første gang atter min fødeegn. Der fortalte mig da, at den omtalte gavtyvestreg den gang alligevel var bleven så almindelig bekendt, at der gik vilde rygter om underlige nisser og trolde i de omtalte lyngbakker. Vedkommende, som fortalte mig det (senere gift med karlen Rasmus Jensen nu gårdejer i Ebstrup) hinder vej faldt ofte forbi, når hun skulle hjem, men hun gik langt uden om, når det var mørkt. Mine legekammerater som barn var alle piger, og jeg har tit tænkt på, om det muligvis har haft den indflydelse på mig, at de erotiske følelser kom tidlig til udvikling hos mig. Jeg var vist nok ikke mere end 9 år, da jeg første gang var forelsket i en pige fra nabosognet, som var på besøg. Hun var lige konfirmeret. Hun døde forøvrigt kort tid efter. Sikkert har der været noget ejendommeligt og yndefuldt over vedkommende unge pige, som altid er det jo tilfældet med dem, der går bort i en tidlig alder.

Min yngre broder var nu bleven 5-6 år, så han begyndte nu at være med i vores leg, men han var særlig som barn forunderlig let at få til at græde, og nægtes kan det ikke, at jeg ofte benyttede mig deraf. Søskende har jo sommetider en vis lyst til at drille hinanden, men alligevel holdt jeg af mine halvsøskende, hvoraf jeg nu, da jeg var 10 år, allerede havde fire. En lille søster Berta, som døde vistnok 3/4 år gammel, sørgede jeg meget over, og jeg husker, at jeg bad Vorherre, om jeg dog ikke måtte beholde den lille søster. Når der sådan kom en lille søster, havde vi gerne bedstemor (Fars mor) hos os en 3 ugers tid. Hun var en meget myndig gammel dame, som vi havde mere respekt for end kærlighed til. Af hyppige og kære gæster mindes jeg altid Moster Marie fra Sejling. Hun var altid så ejegod og venlig en kvinde. Hun havde været enke, var nu bleven gift igen med en ung mand på 25 år, Søren Andersen fra Stilling ved Skanderborg. Jeg husker, hvor forskellige de to var, men hvor forelsket han var i sin flere år ældre kone. For mig synes jeg, han var hinder for ungdommelig, men mærkværdig hurtig modnede han som mand, og deres hjem blev snart et samlingssted for en stor kreds af åndelig interesserede mænd og kvinder, som søgte til Sejling. Især fra Silkeborg var der mange sognebåndsløserne til pastor Møller, og

Søren Andersen og Marie havde altid åbne døre og husrum for de mange gæster. Det blev vel nok i årenes løb mere end de i grunden havde økonomisk godt ved at tåle.

Efter at digteren Hostrup var rejst fra Silkeborg som præst, søgte en stor del af hans trofaste venner til Sejling til de to elskelige præstefolk, Fr. Møller og Jutta Bojsen Møller. Pastor Møller var jo vel nok ikke af de store begavelser. Hans forkyndelser var dog sjældent mild og hjertelig, en dybt alvorlig troende præst, hvor forkyndelsen samlede fuldhus, især i Sejling kirke hver søndag. Hans forunderlig dejlige hustru, hun var 25 år yngre end han, havde sikkert ikke en ringe del af æren for, at Sejling præstegård og kirke blev så kær et sted, hvor mange af omegnens mænd og kvinder - og lad mig sige den konfirmerede ungdom med - har så skønne minder. At gudstjenesterne kunne blive så fyldige, som de blev, var ikke degnens skyld, for dårligere degn til at synge med under gudstjenesterne, tror jeg aldrig, jeg har hørt. Der var ikke toner skabt i livet på ham, men kunne han ikke synge, så kunne fru Jutta. Det var en fryd at høre hender prægtige stemme lede kirkesangen hver søndag. Sejling præstegård står altid for mig med en vis glorie i min erindring. Alt, hvad der udgik, og hvem man kom i berøring med fra præstegården mindes, jeg altid som gode mennesker. Der var dengang 3 børn i præstegården, som der var antaget en huslærer til, en mere stadelig og kvik ung mand synes jeg i min barnlige forestilling aldrig at have set. Han havde været gardist, da han kom til Sejling Præstegård, så hans holdning og fremtræden var vel nok lidt mere imponerende end de unge i almindelig lighed. Den unge mand hed Steenballe (Steensballes søn er for tiden trafikminister i Madsen Mygdals ministerium), blev senere højskoleforstander i Uldum, som han dog aldrig kunne få til at trives, blev så driftsbestyrer for Horsens Tørringbanen. Steensballe, som mistede sin hustru i Uldum. Efter dette var der kræfter i gang for, at det skulle have været en forbindelse med en ung pige fra Nyborg i Langeskov sogn, skønt der vist aldrig fra hender side har været tænkt derpå. Hun blev jo nemlig siden min bedre halvdel.

Det var i disse år i 70'erne, at der gik en gudelig vækkelsesbevægelse over landet, mest rejst af lægmænd som gårdmand Peder Larsen Skræppenborg fra Dons ved Kolding. Det var nærmest i Grundtvigs åndsretning, at den udviklede sig i Sejling og Ansager. (De gudelige forsamlinger måtte ellers ikke finde sted uden sognepræstens tilladelse, så de var den gang meget ilde anset af de kirkelige myndigheder. Det var også mest i det såkaldte Proetiske Retning, at de var begyndt. Meget af det mørkeste kristendom, som vi endnu kan finde hos en del indremissionske.) Jeg husker, der blev holdt møder., hvori præstefolkene og Steensballe deltog. Jeg mindes en stor sammenkomst hjemme, hvor vor store stue var fyldt til sidste plads. Hvad der blev talt, var jeg for ung til at forstå. Jeg husker, der blev sunget både før og efter mødet af vor nuværende salmebog, som alt var indført og almindelig brugt der på egnen i modsætning til som var tilfældet f.eks. i Horsenseggen, ja, og Vejleegnen brugtes Kingos salmebog til vist 80'erne.

Af det mere materielle ved nævnte møders slutning husker jeg, at alle deltagerne blev beværtet med en kop te og grov skåren smørrebrød betegnende for den tid.

U D A T T J E N E

Jeg var nu bleven 10 år, og fra nu af skete der et vendepunkt i min tilværelse. Jeg kom ud at tjene som hyrdedreng. Min første plads var hos morbror og moster i Sejling. Jeg husker min løn for sommeren skulle være et sæt nyt tøj - en ganske pæn løn. Morbror havde sikkert adskillige kvaler med mig. Køerne hjemme på indmarkslodden passede jeg vist samvittighedsfuldt og godt, ligeså en frygtindgydende stor tyr, som der næsten ingen andre kunne komme i nærheden end jeg. To gange mindes jeg, at der på et hængende hår var sket en ulykke. Den ene af dem endte dog meget komisk. En lang lømmelagtig og vigtig københavnerdreng på ca. 16-17 år, der var i huset denne sommer, skulle en dag vise, at han nok kunne flytte tyren, som stod på græs, men aldrig såsnart var han kommen indenfor tøjreslaget, før tyren tog ham på, eller rettere mellem hornene og foet rundt med ham. Til alt held for ham fik han en stor kolbøtte, da tøjret ikke kunne nå længere, og da han havnede på jorden igen, var han udenfor tyrens område.

Til gården var der en udmarkslod - såkaldt heden - vel en god fjerdingvej fra gården. Der havde vi ungkreaturer og får. Enten det nu var af ugidelighed eller det var, fordi min tid var fuldt optaget af at passe 10 køer og tyren, som jævnlig fik besøg af byens mælkegivende køer, husker jeg ikke, i denne alder reflekterer man ikke over, om der bliver læsset for meget på ens skuldre eller ikke. Jeg skulle jo mindst i heden til ungkreaturerne to gange daglig, og det kunne hælde, at jeg sommetider undlod den ene gang - til meget forståelig utilfredshed fra morbrors side, og som følge heraf fik jeg mange fortjente bebrejdelser, men forøvrigt havde jeg det så godt. Alle, som var under morbror og især Moster Maries varetægt, var i gode hænder. Som husmoder var Moster Marie uforlignelig. Nogle dage mindes jeg som mindre behagelige. I disse tider grasserede den såkaldte koldfeber, og den kom også over mig den sommer. Sygdommen varede gerne en otte dages tid, men det var sjældent kuns hveranden dag, at man fejlede noget, men så var det også gerne noget, der var gang i. Den bestod af høj feber, og rystede det en i den grad, så det var umuligt at ligge stille i sengen, så rystesyge havde været et mere betegnende navn. Nå, selv om jeg trods alt havde det godt, var det alligevel rart at komme hjem igen om efteråret. De følelser, man har ved at være hjemme igen i sit barndomshjem forstår kuns den, som har oplevet det.

Næste forår kom jeg atter ud, men da til en forandring til Østerbording nabosognet - hos en gårdmand Mads Fynbo - også for at passe køer. Jeg havde jo aldrig hørt fynsk tale før og det kneb til tider med at forstå manden til enhver tid, når han brugte sine fynske udtryk.

Jeg husker engang han skulle ordne noget ved en plov, og han havde ikke noget at slå med "ta' maj en Stejn", bad han mig. Jeg forstod ikke, hvad en stejn var for noget, så jeg for rundt og tog snart det ene, snart det andet, indtil jeg dog endelig fik fat i en sten, men da var han også ved at tabe tålmodigheden. Det var i grunden nogle mærkelige mennesker af bønder at være. Vi kom aldrig op inden omkring ved 7-tiden, men så til gengæld sent i seng. Når jeg måtte hente køerne hjem om aftenen, var det ofte så mørkt, at jeg ikke kunne finde tøjrstagen. Jeg måtte så begynde med køerne, for dem kunne jeg gerne skimte, og så følge tøjret til jeg kom til stagen eller tøjrpælen. Det var ellers flinke mennesker og et godt madsted. Nogen af børnene var jævnaldrende med mig. Jeg skulle gerne hjælpe

til at skære hakkelse om aftenen og efter endt hakkelseskæring skulle den yngste af sønnerne og jeg gerne have os et livtag. Han var et par år ældre end jeg. Aldrig har jeg øvet mig sådan i brydekunsten som denne sommer. Men det var altid det gemytlige ved det, at vi var hinanden jævnbyrdige, og der var altid en vis humør over det hele, men det var lige så nødvendig som hakkelseskæringen. Denne sommer kom jeg til at gå i Balle Friskole. Det var for så vidt en hel forandring mod, hvad jeg var vant til. Det var en hel anden undervisningsmåde, som tiltalte mig mere, og friskolelærer Hans Kjems, en sønderjyde havde tillige en egenskab, som tiltalte os drenge. Som sønderjyde sad han sikkert inde med revanchetankens opfyldelse, og som sådan skulle vi drenge jo også øves i militærkundskab. Der var en gammel snedker, som lavede os nogle hel fikse trægeværer, og med dem øvede vi os i geværgreb og bajonetfægtning, ja, vi var sågar i felttjeneste m.m., så det var noget, der passede for drenge. (Vi var jo også så tit ude på egen hånd, så havde jeg gerne kommandoen, så min militæruddannelse fik jeg som barn, og slap også for mere af den slags, da jeg blev voksen. Men hvorvel det var sundt for børn, er der vel mange, der vil sætte et spørgsmålstegn ved. Børn har jo vist alle dage elsket at lege soldat.) Men trods dette, som jo vel ikke var tilfældet i alle friskoler, tror jeg, at børnene lærte lige så meget og på en for barnenaturen sundere og naturligere måde end i stadsskolen. Friskolens undervisning var jo som sagt af nogen anden art end i Stadsskolen den gang. Vi havde jo ikke den for børn så skrækkelige udenadslære, hvor vi den gang skulle kunne Luthers Katekismus og Ballers Bibelhistorie udenad på remse, og indrømmes skal det - af katekismussen forstod vi såre lidt deraf, idet der som regel ikke altid fra lærerens side blev knyttet nogen forklaring til forståelsen af det tillærte.

Men der fandtes også denne gang stadsskolelærere, hvis undervisning lå så nær op til den Fri Børneskoleundervisning, men som regel var disse jo ikke velset af skolemyndighederne. Når undtages regning og skrivning, var alt, hvad vi fik af religion, historie, geografi i reglen mest mundtlig fortælling og forklaring af læreren, og sangen havde også en stor plads. Friskolen, de bibelhistoriske sange og kæmpeviserne var noget, som tiltalte os børn. Det var jo på en måde en særlig fornøjelig måde at få yderligere kendskab til svundne tider i digterisk form og for barnet en større og skønnere tilegnelse end udenadremsen. Nå, vi havde mange glade timer i friskolen, jeg kom nemlig til at gå der også det halve år, jeg gik til konfirmationsforberedelse. Noget af det interessanteste var for mig vel nok, når Hans Kjems fortalte os verdenshistorie - særlig om grækerne. Ligeså havde egnen og skolen også besøg en gang imellem af en lille, ganske ejendommelig blind mandsling fra Mors - såkaldte "Lille Ole". Som han kunne fortælle eventyr var vistnok enestående. Han besøgte gerne de grundtvigske kredse på sin vandring landet rundt og holdt så gerne taler ved de gudelige forsamlinger. Hvor han kom frem, var han en velset gæst. Nå, sommeren som hyrdreng hos Made Fynbo var uden nævneværdige begivenheder, og da efteråret kom, tog jeg atter hjem.

MIT HJEM FLYTTER

1872 skete det en større forandring i de hjemlige forhold. Mine forældre bortbyttede

ejendommen i Nisset med en gård i Lyngå ved Hadsten St. en 6 mil øst påg og jeg husker, at Par resumerede som så, hvad sikkert også var rigtigt. Børneflokket begyndte at blive stor, og ved at få en større ejendom var der også mere til børnene at tage fat på hjemme, så vi ikke af den grund var tvungen til at skulle ud at tjene så tidligt. Der kom derfor heller ingen af mine søskende ud fra hjemmet, før de var bleven voksne, efter at vi var kommet til Lyngå - undtagen mig,. Jeg var hjemme et halvt år. Jeg skulle så gå til konfirmationsforberedelse om sommeren, og det skulle jo gerne være hos vore kære præstefolk i Sejling. Jeg kom så om foråret til Honningdal hos morbroder Mads Johansen for at passe køer og gå til præst, som man siger. Der var en lang vej fra Honningdal og til Sejling - en god mil -. Vi var mange konfirmander, 44, hvoraf de 10 var fra Silkeborg. Også under konfirmationsforberedelsen havde vi den glæde at komme i berøring med fru Jutta Møller, idet hun hver dag kom ind og lærte os melodierne til de salmer, som vi lærte udenad. Disse salmer har sådan fæstnet sig i min hukommelse, at jeg endnu næsten kan huske dem ordret.

Jeg kom da atter i friskole hos Hans Kjems. Efter konfirmationen kom jeg atter hjem til Lyngå. Jeg var da hjemme til jeg var 17 år, og i denne tid gjorde jeg det ud for karl hjemme, og begyndte også at interessere mig for landvæsenet. Nu havde jeg fra lille haft lyst til at arbejde i træ, og det havde altid været sagt, at jeg derfor skulle i snedkerlære. Imidlertid havde jeg nu ikke tænkt videre over det, og især da jeg nu var bleven så gammel, så det kom mig noget overraskende, da Fader en dag kom og meddelte mig, at han havde aftalt med håndværksmester Laust Kondal i Hadsten, at han muligvis nok kunne få mig som lærling. Han kom derfor en dag for at gøre aftale derom. Resultatet blev, at jeg skulle begynde hos ham til foråret for at lære snedker og tømmerhåndværket.

I L Æ R E

Den 8. april 1877 begyndte jeg så på tømmerhåndværket. Det var udearbejde, og både frost og sne var der på tømmerpladsen. Mester var af disse gamle landmestre, som oprindeligt ikke havde fået nogen uddannelse, men havde alligevel skabt sig en til tider god virksomhed. I de tre år jeg skulle være der lærte jeg jo lidt, men bag efter erfarede jeg desværre, det var altfor lidt, så jeg har efter disse erfaringer måttet erkende, at skal et ungt menneske i lære, gælder det om, at læremesteren selv er i besiddelse af faglig uddannelse. Jeg boede hos mester. Det bedste var, at han havde en ejegod kone, og som var en god madmoder og omhyggelig var hun for os. De havde nemlig en søn, som var omtrent jævnaldrende med mig og var hjemme. Jeg husker, at hun om vinteren, når det var koldt, lagde varme sten i sengen, hvilket jeg beundrede hinder for, det havde jeg nemlig aldrig oplevet.

Denne tid, jeg var i lære, kom jeg jo jævnlig hjem til Lyngå og blev også ved med at følge med, hvad ungdommen foretog sig i sognet. Den tids ungdomsfornøjelser var vel nok en del forskellig fra nutidens. Jeg skal derfor fortælle lidt om, hvad ungdommen i den egn benyttede fritiden til.

Lyngå var dengang blottet for al åndelig liv og interesse. Takket være en gammel, svag begavet præst pastor Knudsen - han læste altid sin prædiken op - tit efter ordret opskrift af Hostrups

prædikesamling, men formåede derfor ikke at få liv i indholdet. Der var næsten aldrig nogen i kirke, så det hændte, at præst og degn måtte gå hjem fra kirke, uden at nogen var mødt. Degnen Tandrup var heller ikke af dem, der virkede ud over det strengt nødvendige i skolen. Dog var han en god sanger, og med hans medvirken som dirigent fik vi oprettet en sangforening og disse timer, vi tilbragte i sangforeningen var vel nok nogle af de fornøjeligste og interessanteste, jeg oplevede i disse dage. Min tilkommende svoger, Anton Andersen, senere gift med min søster Petrine, var mig en udmærket støtte i lste tenor. Han sang dengang ualmindelig godt, ja, det var forunderlig at høre ham synge, når vi unge var samlet, Han kunne blive ved med at synge - den ene vise efter den anden. Jeg hørte engang, der blev udtalt forundring om, at han kunne alle de viser, at han da svarede: "Ja, a ka nok 100 og en pues fuld."

Som sagt, sangforeningen interesserede mig meget, og lærer Tandrup var en udmærket leder. Ungdommens interesser udover den almindelige dont var ikke mange og ikke af den art i disse egne, at det kunne have nogen særlig forædlende indflydelse på de unge. Som før nævnt var Lyngå og omegn næsten blottet for al åndelig interesse, der var vel kun et par familier i Lyngå i disse dage, der havde øjet åben for mere end det materielle. Jeg nævner her familien Bak. En søn, pastor Bak, en tid præst i Ry og senere Røgind. Men selvfølgelig skulle ungdommen engang imellem have luft under vingerne, for nægtes kan det jo ikke, at livet i bøndergårdene i disse dage kunne være trist og kedeligt, ja, ligefrem søvngigt. Jeg mindes, hvor tiden kunne være lang - særlig om søndagen, så jeg valgte tit, før jeg kom i lære, at sove hele søndagen væk. Nå, det var jo også i 16 - 17 års alderen, den er vel nok den værste tid for de fleste unge at komme ud over, hvis de ikke særlig bliver taget ved hånden. Som før nævnt skal ungdommen jo engang imellem more sig, og som følge deraf var det skik i Lyngå, at ungdommen havde de såkaldte legestuer (danseaftener) og tillige to gange om året ved Fastelavn og påsketider danse gilder i 2 - 3 dage. Der blev så gerne leveret fødevarer af både karle og piger, så det var rigtige gilder både med spise- og drikkevarer. Når jeg tænker tilbage på disse gilder nu, synes det mig som en af de mørke pletter i mine ungdomsminder at se de lange borde i sådan en bondegård besat eller bænket med unge mennesker, som for hvem det gjaldt om at drikke så mange snaps til maden som muligt, for så bagefter længere hen på aftenen at tømme så mange bolle punch, som der kunne tyllles ned. Det skete jo også jævnlig, at en og anden blev overkørt. Men trods dette, var sådanne sammenkomster ikke uden morskab og kunne virkelig være meget fornøjelige, da heldigvis mange forstod at fornøje sig med hinanden på en god måde. I reglen kom vi først hjem ud på morgenstunden - sov så til om eftermiddagen - mødte så igen til 4 og begyndte forfra igen med spise og dans m.m. 3de dagen var så gerne opgørelsesdagen, hvor de mandlige måtte betale udgifterne, som blev fordelt ligelig. Bønderne gav dengang altid husrum gratis og ligeledes gerne bagte brødet gratis, men hvortil karlene havde leveret rug. Pigerne, derimod, leverede kødvarer, gerne et fårelår eller lignende. Ja, det var underlige skikke dengang. F.eks. var det skik nytårsdag, at de unge karle i flok gik rundt fra den ene gård til den anden i byen og ønskede glædelig nytår, der stod altid et veldækket bord, hvor vi alle blev budt alt dette, vi ville spise og drikke. Sådan blev vi ved lige fra morgen til aften sildig fra den ene bord til den anden og nød selvfølgelig noget hvert sted. Jeg husker, det var særlig de mange kopper kaffe, det kneb med at få ned. Dette, jeg er har fortalt om, var særlig i disse 3 år, jeg var hjemme, inden jeg kom i lære. (Disse gilder afholdes altid omkring på bøndergårdene.

Da var bøndernes stuer jo ikke møbleret med så kostbare møbler som nu, den såkaldte overstue, gerne på 3-4 fag, var sjældent møbleret med andet end nogle klædeskabe, nogle større halvkister og dragkister, nogle stole eller borde. Sådanne kunne hurtigt gøres rydeligt til dansestuer og lignende.)

I de sidste år var jeg kommet til at læse en del. Vi havde nemlig en lille læseforeningsbibliotek i Lyngå. Det var særlig Blichers fortællinger og Ingemanns romaner, der interesserede mig. Ungdommen har jo ikke godt ved at komme i seng om sommeraftenerne. Vi var nogle unge, som samledes om aftenen. Vi lejrede os gerne ved et havedige, og i de lune sommernætter har jeg mange gange fortalt dem, hvad jeg havde læst af Ingemanns historiske romaner, så klokken var tit en 2-3-4 inden vi brød op, så interesserede var vi alle deraf. Selvfølgelig hævnedes det sig på anden måde, da vi jo fik for lidt søvn. Især var det svært at holde øjnene åbne i denne tid, vi kørte hjem fra Svejstrup mose, det var en temmelig lang tur, så jeg fik mig tit en skraber på henturen, så de to brune måtte selv sørge for at klare vejen, nå, det gik såmænd godt alligevel. Hjemad, når jeg havde tørv på, holdt jeg altid øjnene åbne, jeg har vel nok haft en følelse af, at ansvaret var større. Om vinteren, som jeg fyldte 17 år, kom jeg som før omtalt i snedker- og tømrerlære, det var den 8. april den første dag, jeg begyndte. En rigtig vinterdag med sne og isslag, og det første arbejde var at begynde på en udbygning til Hadsten skole. Uvant, som jeg var med at bruge værktøj og især økser og takket være de hårde granknaster, som har voldt så mange uøvede fortrædelighed huggede jeg mig straks i det ene ben, uden at det dog generede mig ret meget. Og dagen efter tabte jeg en stikøkse, som skar mig i det andet, hvilket havde til følge, at jeg pludselig blev fri for at halte, hvilket jeg var kommet til ved det første uheld. Nogle dage efter klemte jeg en finger, så neglen siden gik af. Jeg sov jo ikke den første nat efter uheldet, så det var jo en hel god begyndelse, men det bidrog jo til, at jeg for eftertiden passede bedre på. Ja, jeg har tit tænkt på hvordan sådan en knægt dog også kan gå tankeløs omkring. Jeg havde fået mig en ny bluse, men det var mig næsten umulig at gå om ved et søm eller anden fremstående genstand uden at rive en flænge eller trekant i den. Til sidst havde jeg så mange trekanter på den, at jeg synes ikke, jeg ville bære den hjem til Moder for at få den syet sammen. Jeg fik så fat i noget tøj af samme slags og limede nogle klude på de beskadigede steder. Det så helt fint ud - der var ikke ét sting at se, men forskrækkelsen kom, da jeg engang måtte have den hjem til vask. Alle kludene faldt selvfølgelig af i vasken til stor forbavselse for dem hjemme, da den var hel, før den gik i vask.

I de tre år, jeg var i lære, var der ikke så stort mere, end mester og jeg ene kunne klare den, så jeg stod tit ene om vinteraftenerne ved høvlbænken. Vi skulle jo blive ved til klokken var 8, inden der måtte holdes op. Jeg har derfor mangan gang sat en gammel bornholmerværk, som vi havde stående i værkstedet en time frem, for så, inden jeg gik i seng, at sætte den en time tilbage igen. Nå, jeg fik som sagt ikke lært stort. Det bedste i læretiden var, at mesterens kone var en ualmindelig rar og god madmoder og venlig og omhyggelig for mig altid. Vi arbejdede jo meget omkring hos bønderne, og det var jo gerne skik, når de havde håndværkere, skulle de gerne have grønkål og saltmad. Nu var grønkål dengang min skræk, og for så at det rigtig skulle blive fuldkommet, kunne det ske, at jeg skulle have grønkål hver dag en hel uge, idet vi gerne var 2-3 dage ad gangen på samme sted, og man skulle jo altid have kål 2 dage i træk, når de først havde fået den kogt, og de var jo ikke lige delikate allesammen. Nå,

de 3 år fik jo ende og med 40 kr. i lommen, som jeg skulle have, når læretiden var omme, sagde jeg farvel til Hadsten og tog foreløbig ophold hjemme, idet jeg fik arbejde hos en mester i nabosognet Skjød til 1 kr. om dagen og kosten.

I Lyngå var der en skomager, Anthon Jensen, som havde været på Vallekilde Højskole vinteren i forvejen og ved at komme en del sammen med ham og høre, hvor begejstret han var over Vallekilde og især Trier, fik jeg lyst til at tage derover til vinteren. En familie Baks, som jeg før har nævnt, kendte også Vallekilde og rådede mig til at tage derover. (Vallekilde Højskole var i Triers tid ikke nogen særlig kundskabsskole. men hvad der gjaldt mere for Trier var for at bruge en Chr. Kolds udtryk, at få sine elever trukket op, så de ikke gik i stå. Med andre ord, at de lærte sin Gud og sig selv at kende, så enhver kunne stå bedre rustet til hvad der måtte møde i livet.)

P Å H Ø J S K O L E

Den 2. november 1881 pakkede jeg så min kuffert og min vadsæk og tegnebrædt. Jeg tog så til Århus for at tage med damperen til Kallundborg. Det var en hel ny verden, som nu skulle åbnes for mig, hvor jeg skulle opleve så meget skønt og hente så mange gode minder senere hen i livet. Det var jo en hel oplevelse, alene rejsen derover, jeg havde jo aldrig været ude at sejle før, så det gjorde jo et mægtigt indtryk på mig det store hav og tilmed snestorm. Fra Kallundborg skulle vi så med toget til Jyderup station, som den gang var nærmest. Der var så vogn fra skolen for at hente elever og bagage, og det var ikke en lille del af eleverne, der kom dertil, da Vallekilde havde sine elever fra hele landet. Vi samledes denne vinter godt 200, deraf var 45 håndværkere, som samtidig var på håndværkerskolen hos bygmester Andreas Bendtsen, som den gang var forstander, og som jeg siden havde den lykke at komme til at høre til hans byggehåndværkere, som han sendte ud over hele landet for at bygge - Særlig forsamlingshuse og kirker. Altid var det i kredse og egne, som stod Højskolen nær og havde føling og forståelse af dens betydning. I de tre år, jeg var hos Bendtsen efter højskoleopholdet hører til de solrigeste håndværkerår, som jeg skal fortælle lidt om siden. Opholdet på Vallekilde Højskole denne vinter hører ligeledes til de allerførste minder fra min ungdomstid. Det var rige og lykkelige dage, vi tilbragte på Vallekilde, især var det jo forstander Ernst Triers ildhu og hjertelige foredrag, som greb os. Ingen har vel som Trier kunnet tale ud af sit rige sjæleliv, så det bedste i et menneskehjerte kunne lytte og finde genklang, når han - født jøde, men som troende kristen - skildrede jødefolkets historie på Jesu tid og i det hele taget gudsfolkets historie ned gennem tiderne. Trier kunne altid tale til hjerterne. Jeg husker en dag, at skolen skulle have besøg af den kendte jydsk bonde og politiker folketingsmand Jens Busk, og følgelig skulle Jens Busk også fortælle lidt som politiker. Såvidt jeg husker, var det vist nærmest den taktik, som venstre førte overfor Estrups regimente. Trier indlod sig ellers aldrig på politiske debatter, men jeg glemmer aldrig at se den ellers så kolde og nøgterne politiker, med tårene trillende ned ad kinderne, da Trier tog anledning til at imødegå ham og på sin hjertelige måde udviklede, hvad det var hans ideal om dem, som var valgt til at styre land og rige. Jens Busk var ellers ikke af dem, der så let bragtes ud af

ligevægt, han havde jo været ude for mangan dyst - det var jo kampårene i Estrups tid, da bønderne var ved at vågne. Trier og Jens Busk var vist nok ikke uenige i politisk henseende, men det var mest måden at føre den ud i livet på, som Trier tog så afgjort afstand fra. De politiske opfattelser var den gang såvel som nu for en stor del præget af egoisme og hensynsløshed overfor anderledes tænkende, og det var Triers mening, at der burde være mere menneskekærlighed og ærlighed til stede imellem vore politikere. De øvrige lærere på skolen blev i grunden helt overskygget af Triers store personlighed. Vi håndværkere overværede alle foredragene på skolen, ellers var vi optaget på håndværkerskolen hele dagen. På Højskolen havde en meget energisk gymnastiklærer, cand.pol. N.H. Rasmussen, ledelsen af gymnastikken (han fik senere en gymnastikinstitut på Frederiksberg i København). Han var tillige lærer på håndværkerskolen. Kl. 5½ hver morgen blev vi håndværkere purret ud og over i det kolde øvelseshus for at gøre gymnastik - vor tid tillod ikke senere på dagen at lave gymnastik.

Vi havde en meget streng vinter dette år, så det var koldt at komme ud i den gang gamle og utætte gymnastikhus så tidlig om morgenen, men det kunne nok få søvnen ud af øjnene. Jeg havde det sjældne held at komme til at sidde ved siden af Trier og frue ved middagsbordet hele vinteren - det var tit og ofte meget interessant - var der gæster, var de også ved samme bord - ved de andre måltider deltog Trier og frue ikke. I de første dage på skolen var Triers foredrag mest af moralsk indhold, og jeg har tit tænkt på, at det dog i grunden var rigtigt at appellere til vores bedre Jeg og der skulle jo selvfølgelig også være en vis orden og regelbundethed på så stor en skole. Trier talte ellers om alt muligt, men hans hovedforedrag var som sagt menneskeslægtens historie belyst både fra kristelig og menneskelig side - med udgangspunkt fra jødefolket og vor Frelasers vandringstid imellem dette hans udvalgte folk. Trier var som bekendt jøde, men begge hans forældre var gået over til Luthers kirke. Der har vel næppe været nogen, der kunne skildre jødefolkets historie med den forståelse og inderlighed som Trier kunne. Tiden til jul gik hurtigt - de af eleverne, som ikke rejste hjem, blev anbragt hos venner af Trier rundt på Sjælland. Der var nemlig istransport over Storebælt denne jul, så det var ikke morsomt at rejse til Jylland. En kammerat og jeg kom til Ubberup ved Kallundborg hos en gårdejer Lars Nielsen, hvor vi havde det ganske udmærket. Den bekendte pastor Hoff, Triers bedste ven, var den gang valgmenighedspræst i Ubberup. Vi fik da lejlighed til at høre Hoff flere gange og kom også ud hos flere af skolens venner i besøg, blandt andet var vi en dag hos den bekendte mejeriforpagter Buchardi på Birkendegård - en af Triers allerbedste venner. Buchardi var en sjælden elskværdig, en meget åndelig moden mand. Han skulle have været en af disse få - som når Trier med sin iltre og varmblodige jødenatur i sig i givet tilfælde kunne forløbe sig og som ofte da kunne være helt urimelig - da kunne Buchardi tiltale Trier sådan på sin måde, at han kunne få Trier til at le så hjerteligt, som kun Trier kunne le, og så var alt glemt i samme stund. Jeg har tit mindedes en udtalelse af Buchardi "at han var en umådelig rig mand", skønt han var vist fattig på jordisk gods, selv om han sad i en stor bedrift, så mente han dermed, at han var blevet velsignet med en stor børneflokk, som han var så lykkelig over. Jeg har siden i livet måtte sande hans ord og været lykkelig og taknemmelig over at have fået samme gave.

Havde vi det godt i julen, længtes vi alligevel efter skolen igen, og det var tre dejlige vintermåneder, som alt for hurtigt fik ende, og det var med vemod, at de fleste af os måtte sige skolen og

Trier farvel. Endnu mindes jeg, hvor stærkt indtryk det gjorde på mig med afskeden personlig med Trier. Det var for mig noget af det mest hjertelige og trofaste det håndtryk, han gav til afsked. Han slog armene om mig så inderlig ømt og ønskede mig det bedste at gå Gud i vold. Så forlod vi Vallekilde med mange gode og rige minder. Vi var en del, der skulle til Kallundborg. Vi lejede da en nabogårdmand til at køre os de 4 mil. Vi havde en stor høstvogn, så vi lignede nærmest en zigøjnerkaravane med alle vores kufferter og sække sengetøj, men det var unge, glade mænd med sang på læberne, så turen var meget fornøjelig. Min rejse gjaldt hjem til Lyngå. Jeg havde fået arbejde for sommeren i nabobyen Vitten, den gang for en dagløn af en Kr. 1,10 + kost. Om vinteren var jeg hjemme og stod og lavede, hvad der bød sig til. Tillige byggede vi vor kostald om denne forår. Hjemme var der tillige en fætter af moder, som havde fået en gammel aftægtsstue til at stå og lave træsko i. Han, Anders Jensen, fik nu selskab, idet jeg flyttede ind til ham med min høvlbænk. Broder Johan var også bleven omtrent voksen, så vi var 3 unge knægte på gården den vinter, og vi kom godt ud af det med hinanden og havde det meget fornøjeligt. Der blev sagt om os, at vi aldrig kom ud af døren på en naturlig måde, når vi havde været ude at spise, og at det altid var min skyld, men det var vist nok lidt overdrevent.

HOS BYGMERSTER BENDTSEN, VALLEKILDE

Da jeg var bleven godt kendt med Bendtsen fra mit ophold i Vallekilde og på hans håndværkerskole, var det mit ønske at kunne komme til at arbejde hos ham. Han havde nemlig byggearbejde mange forskellige steder i landet - Fyen undtagen. Hen på sommeren fik jeg så brev, om jeg ville komme til Baring valgmenighed ved Hesselager St. Han skulle der bygge et forsamlingshus ved siden af Baring valgmenighedskirke. Med glæde tog jeg mod tilbudet. Jeg kendte ellers noget til Baring, idet vi var nogle unge fra Lyngå, som den sidste årstid var rejst til Baring en gang imellem for at høre pastor Tylman i valgmenighedskirken. Ja, det var jo en lang kirkefærd - først 1¼ mil til Hinnerup st. så med toget til Mundelstrup, så atter en god mil til Baring. Det vil jo forstås, at der har været noget, som har tiltalt os, siden vi drog så lang vej. Jeg glædede mig derfor nu til at være i denne kreds sommeren over. Hjemme i Lyngå havde vi fremdeles den gamle pastor Knudsen til præst - en meget mådelig præstemand - har flere gange måttet gå hjem fra kirke uden at prædike, fordi der ingen var mødt. Hjemme søgte vi ellers til nabobyen Vitten, der var en kapellan Aagaard hos pastor Valeur. Tillige søgte Far og Mor også tit over til Haurum, hvor en pastor Vulf var Præst. Sidst på Foråret rejste jeg så til Baring. Vi var 4 tømrere, som blev indkvarteret hos gaardejer Hans Hald, som boede en fjerdingvej fra Baring. Et sjældent hjem, hvor vi var som hjemme. Ved udførelsen af forsamlingshuset var der meget arbejde, da vi indeni måtte både høvle og pløje alle brædder ved håndkraft. Vi havde værksted på præstens staldloft, så vi fik os hver dag en lille passiar med pastor Tylman. Det var en dejlig sommer, vi tilbragte i Baring. Det var jo en åndelig levende egn, som tiltalte os unge i høj grad. Vi var selvfølgelig med i den stedlige skyttekreds, så længe vi var der, og ligeså var vi et par gange i besøg på Thestrup Højskole, som den gang stod i sin fulde blomstring med Nørgaard som Forstander og Baagø som

hans gode medhjælper. Testrup Højskole ligger et par mil fra Baring. Nu havde jeg så lejlighed til at høre pastor Tylman hver søndag, hvad var mig en stor glæde, idet han i grunden var den præst, som jeg af alle har syntes bedst om. Vores ophold hos Hans Hald var nu snart bleven sådan som en stor familie, så jeg kom til at sætte stor pris på dette hjem og mindes det altid i taknemmelighed. Hen på eftersommeren kom der en dag telegram fra Bendtsen til mig sålydende: " Kære ven, vil du være så venlig at rejse til Askov i morgen." Det var karakteristisk for Bendtsen at flytte os omkring på denne måde til de forskellige steder i landet, hvor han havde byggearbejde. Nå, det var jo hurtig udrykning, måtte jo så tage afsked med mine gode venner og drage syd på. Det var et arbejde på selve Askov Højskole, som skulle være færdig inden efterårsmødet skulle begynde. Det var meget interessant for mig at færdes der på denne bekendte skole. Vi både spiste og boede på skolen. Jeg havde så lejlighed til at være der i disse dage, da der blev holdt efterårsmøde. Det var indholdsrige dage. Mine nætter, mindes jeg endnu, kan jeg næsten sige med smerte - alle senge var jo optaget, så vi håndværkere måtte ligge på et loft uden andet end et tæppe under os, så jeg var da for mit vedkommende helt ødelagt. Nå, det var jo kuns til at more sig over alligevel. I disse dage blev der afholdt en mindefest på skolen over den sønderjydske rigsdagsmand H.A. Kryger. Sønderjydernes utrættelige talsmand i den tyske rigsdag, og i den anledning havde La Cour forfattet en dejlig sang, som vi lærte melodien til under ledelse af Neilshorn. Teksten var jo lødig som alt, hvad La Cour havde at byde, desværre kan jeg ikke huske den nu. Et af versene lød sådan:

Det drøner i Rendsborg stændersal
er den danske nation og gal
men Slesvig Holsten af hav omslungen
skal udelt prises af tyske tunger

Omkvæd: Mens bøgen hin stærke har fagreste blade.

og siden et vers sådan om Kryger:

Og når han drog hjem fra sin fjendes trop
hans stæke tro liver venner op
Ja, tusinde blikke på Kryger hefter
ham byde nåde med deres kræfter
mens bøgen hin stærke har fagreste blade.

Det var jo første gang, jeg var på denne egn og så nær grænsen. Det var med særegne følelser, at jeg fra Askov eller Skibelund kunne se ind over Kongeåen langt ned i Sønderjylland. Det var som at skue ind i det forjættede land, der engang igen måtte blive i dansk eje. Jeg fik dog lejlighed til at komme over grænsen, idet jeg var med til en begravelse i Københoved - gamle Skrumsagers jordefærd. Det var altid noget betagende dengang at komme i forbindelse med danske sønderjyder. Der var jo altid en vis begejstring over dem særlig "for æ sag". En af mine bedste venner fra Vallekilde Højskole var en sønderjyde Jes Fris fra Kopholdt. Han havde været tysk soldat i 3 år for at bevare sin ret til at blive

hjemme og kæmpe med de andre trofaste landsmænd mod det tyske tvangsregimente.

Nå, henvend novembertide flyttede jeg til Vejen. Vi skulle bygge et øvelseshus ved Vejen Station, men forinden arbejdede jeg noget på sanatoriet, som tilhørte Johannes Lauridsen Grønvang. Jeg fik da for første gang lejlighed til at stifte bekendtskab med Grønvang, lidet anede jeg da, at jeg siden skulle få min kæreste, som jeg endnu ikke anede, hvor gik, til at færdes inden for dens vægge. Hen sidst på efteråret blev vi færdige med øvelseshuset. Jeg tog så hjem til Lyngå en månedstid. Tog efter jul atter tå Vallekilde Højskole. Det var jo særlig håndværkerskolen, jeg opholdt mig på, dog fik jeg alle foredragene på skolen med. Det var jo meningen, at jeg fremdeles skulle arbejde hos Bendtsen, når skolen sluttede. Jeg boede denne vinter sammen med otte andre på et værelse, der hed Rolighed, men denne vinter kaldte Trier os gerne Urolighedsbeboerne. Værelset lå over Triers lejlighed. Imellem beboerne var en fynbo, som gerne gik i seng med det meste af tøjet på, og vi andre var jo gerne omhyggelige med at få ham afklædt, og det gik ikke altid så stille af. Man plejer jo gerne at holde på, at hvor der er mange unge samlet fra de forskellige landsdele, er jyderne dem, der oftest er skue for kammeraternes løjer, og noget kan der måske nok være derom, men en ting har jeg erfaret i disse ungdomstider, at når det gjaldt et virkeligt kammeratskab og venskabsforhold var det næsten altid jyder og sjællænder, som kunne bedst sammen, man kom ofte til at synes om fynboerne straks, men blev ofte skuffet. Trier vågede strengt over, at ingen af eleverne på karleskolen kom ned i køkkenet eller spisestuen udenfor spisetiderne. Der var denne vinter 2 færingere på skolen. De skulle være hos Bendtsen, når skolen sluttede, for at lære tømmerhåndværket. Disse 2 færingere og jeg sammen med Triers døtre Ingeborg og Sigrid (Sigrid Trier blev siden gift med Poul Hansen, som afløste Trier som forstander for Vallekilde Højskole. Ingeborg blev gift med en broder til Poul Hansen - Niels Hansen - han overtog ledelsen af den ikke ubetydelige landbrug, som hørte til skolen) i 12-13 års alderen var ofte sammen i spisestuen, hvor vi dansede færøske folkedanse, som består i, at man tager hinanden i hånden til rundkreds og danser rundt syngende færøske folkeviser, som pigerne og jeg jo ikke kunne. Man løftede så benene og armene i takt til tonerne, og det var jo meget virkningsfuldt, idet der blev sunget på korrekt færøsk og af færingere i nationaldragt - de gik nemlig altid i deres lange kofter, knæbukser og en slags skindsko, som var snøret på en egen ejendommelig måde. Jeg mindes ikke, om Trier vidste det, men vi morede os meget, og Ingeborg og Sigrid var jo vældig optaget deraf.

Vi havde denne vinter besøg på skolen af digteren og præsten Hostrup, og det var jo en hel begivenhed, da Hostrup kom, var vi alle samlede i foredragssalen, og straks istemte vi alle godt et par hundrede unge karle Hostrups sang "Høje nord, friheds hjem". Jeg husker, at Hostrup var kommet op og stod i døren imellem skolestuen og foredragssalen under det meste af sangen, og jeg glemmer aldrig dette dejlige ansigt på den gamle digter. Der var noget så strålende glad og taknemmeligt over ham, kunne vi se. Det var jo også en af hans kænesange, der blev sunget ham til velkomst. Vi fik jo lejlighed til siden at høre ham fortælle noget for os, det var jo en ren nydelse at høre ham fortælle sådanne tilfældige oplevelser, de var altid sådan af både alvor og gammen. I et øjeblik kunne han være så sprudlende vittig og livlig for i næste minut at tale så alvorlig, at tårerne trillede ned ad kinderne på ham.

Trier var en stor kunstlærer. Han havde derfor også ofret meget på skolestuernes

udsmykning. Blandt andet var den ene skolestues loft dekoreret sådan, at de fire hjørner forestillede de fire årstider udført af en kendt københavnsk kunstmaler. En dejlig foredragssal med paneler rundt langs vægge og vinduer - et dejligt bjælkeloft. Den ene væg bag talerforhøjningen optoges næsten af en stor dejlig maleri af maleren Marstrand - forestillede Ansgar døber det første barn. 6 alen x 3 alen er virkelig kunst. I næsten to vintre havde jeg nu hver dag haft det for øje, men af og til opdagede jeg noget nyt, som jeg ikke havde fået øje på før.

Da skolen sluttede, arbejdede jeg en lille tid i Vallekilde hos Bendtsen, men da vejret blev godt måtte vi ud - nogle kun til Roskilde for at bygge en præstegård, andre kom til Jylland. De to færing og jeg kom til Brøndbyvester, så jeg blev jo på en måde skyld i de to færingers uddannelse i tømmerhåndværket. Vi skulle bygge en lade og ko- og hestestald. Det var gamle bekendte af Bendtsen, han havde som ung været friskolelærer i Brøndbyvester.

Bønderne dér var dengang folk, som vistnok sad lunt inden døre. De havde jo denne fordel at have den store by København i deres nærhed 1½ mil. De brugte dengang at sælge hele besætningen på én gang for så at købe nye køer, som lige havde kælvet. Samtidig som de tog den mælk af dem, de kunne yde, blev de fedede, hvad særlig skete med bærmælk eller mask fra brænderierne, som de hentede i København. Ja, dengang hentede bønderne også latrinen fra København. Trods en vis fornemhed over de bønder der på egnen var latrinvognen og latrinmøddinger og arbejdet dermed dem en sådan selvfølgelighed, at de godt kunne sidde og spise deres mellemmad midt i hele redeligheden, når de kørte den ud på marken, selv lige op ad gårdene havde de store åbne kuler til opsamling. - En dag vi lå på taget af den ny kostald og tækkede med spån, så jeg en lille dreng, som løb og legede sammen med nogle andre, falde i sådan en latrinkumme. Jeg har vist næppe nogensinde kommet så hurtigt ned på jorden som i dette øjeblik (ja, engang kom jeg vel ligeså hurtigt ned. Stilladset, vi stod på, gik itu, så det hele lå på jorden mellem hinanden, men jeg slapnogenlunde godt fra det). Jeg nåede også, at få drengen reddet, men han så frygtelig ud, da han fuldstændig var helt under dække. Det var ellers ikke sådan noget særlig tiltalende at være i Brøndbyvester. Folkene var flinke - et godt madsted, men med nogle vældig store spegesild til frokost hver dag. Dem kneb det jo med at sætte ned. Det er jo - eller var dengang - sjællændernes nationalret. Folkene der på gården spiste sådan en stor kammerat både med hud og indmad, men det kunne vi alligevel ikke gøre dem efter. Færingerne ville sikkert hellere have haft noget trannet hvalkød og noget indtørret fårelår, som er så sejt som sålelæder. Jeg husker, at disse to færing i deres private gemmer havde sådan en tørret fårelår at gnave af engang imellem. I denne tid, vi var i Brøndbyvester, tog jeg gerne til København om søndagen - var så gerne inde og høre Hostrup prædike i gymnastiksalen på Falkenstjernes Højskole på Frederiksberg. Hostrup havde da taget sin afsked som præst ved Frederiksberg Slotskirke (Hostrups eftermand var provst Knudsen - senere Middelfart) og boede nu på Frederiksberg. Det var gerne om formiddagen, eftermiddagen benyttede jeg så til at gøre mig bekendt med København, som jo for mig var noget nyt. Hen på sommeren blev vi færdige, og jeg fik som erkendelse hele 10 kr. i drikkepenge af manden, Niels Sørensen, det var jo sikkert helt flot. - Vi skulle så til Sundbylille ved Frederikssund for at bygge en kostald til en gårdmand Jens Svendsen. Jeg husker, da vi kom på Roskilde station, at vi vakte opsigt. Færingerne var selvfølgelig i deres

nationaldragter. Vi mødtes der med en kammerat, som skulle med til Sundbylille. Det var en fornøjelig 1½ månedes tid, vi tilbragte hos Jens Svendsen og hustru. Vi tilbragte mange morsomme timer om sommeraftenerne. Vi havde en leg, som de kaldte "drive so i hul", og deri deltog gerne alle gårdene folk og vi håndværkere - Jens Svendsen og hans kvinde - som sjællænderne sagde, og det morede os meget. Denne dag, vi skulle have huset rejst, skulle vi jo have lidt festlighed. Der var da tilfældig kommet en lærer Lars Nielsen i besøg denne dag fra nærliggende Førlunde Højskole (daværende forstander, den bekendte senere præst, Morten Pontoppidan). Den samme Lars Nielsen var lidt af en poet. Jens Svendsen fik så den idé, at han skulle digte en sang i dagens anledning, hvad han imidlertid vægrede sig ved, men der hjalp ingen kær mor. Han blev lukket ned i kælderen og døren låst for ham - med pålæg om at digte sangen, inden han fik lov at slippe ud igen. Lars Nielsen stemte så også sin lyre dernede, og det varede ikke så grumme længe, inden han meldte, at han var færdig. Han kom frem med en sang på flere vers, som vakte megen munterhed. Første og sidste vers lød:

“Hej hu, hvor det er varmt idag, man knap kan drage ånde ,
på marken ligger staldens dyr og vrider sig i vånde
(Omkvæd:) Kvæget står og
gider næppe tygge drøv
Hurra for kransen her er hejst, Hurra for hele laget
det vidste vi trods varmens tryk, at de var mænd af faget.
Længe leve de og vi Hurra, Hurra.”

I denne tid, vi var i Sundbylille, besøgte vi nogle gange Førlunde Højskoles søndagsmøder, ligeledes Frederikssund og Jægerspris Grevinde Danners Børnестiftelse.

Da vi blev færdige i Sundbylille, skulle vi til Holsteinsminde Opdragelsesanstalt (Forstander Budde), men på vejen derned skulle vi stoppe op i Havdrup ved Køge hos en gårdmand Lars Nielsen for at stille ham et gødningshus op. I denne egn på Gammel Kjøgegårds Mark - såkaldte Aasen - findes N.F.S. Grundtvigs gravkapel, som vi selvfølgelig besøgte. Den består af en gravhøj med murede hvælvinge og en åben jerngitterdør, for den rummer to kister - Grundtvigs og hans anden hustru, som var fra Gammel Kjøgegaard. Det var jo med en vis ærbødighed og følelse, at vi dvælede ved den gamle kæmpes sidste hvilested. Jeg havde jo aldrig set Grundtvig i levende live, men havde jo haft den lykke at færdes i kredse, som havde forståelse af, hvad Grundtvig havde været for det danske folk.

Da vi var færdige hos Lars Nielsen drog vi til Holsteinsminde. Da vi stod af toget i Næstved skulle vi gå gennem byen - også der vakte vi en vældig opsigt. Inden vi kom ud af byen, havde vi en skare nysgerrige så stor bag os, som med undren betragtede de to færing.

Holsteinsborg, hvis forstander den gang var den bekendte digter Budde.- senere på Himmelbjerget - var en temmelig stor anstalt, vel nok 300 børn, og vanskelige var de næsten alle til hobe, hvad vi daglig så beviser på. At der skulle stor tålmodighed og kærlighed til dette opdragelsesarbejde, som det øvedes, er jo forståeligt, men Budde var jo enestående i den retning. Han havde en egen evne til at omgås disse små barnesjæle på en egen kærlig og forstående måde - en ting jeg lagde mærke til,

nemlig at de børn., som de havde den største besvær med, var dem, som kom fra de såkaldte bedre hjem. Dem var der ikke så få af. Det var jo meget almindeligt, at det løb nogle derfra (spændte, som de kaldte det.) Til tider kunne der flere følges ad, så det var tit under store bekostninger, at de blev sendt tilbage, gerne med politihjælp. Engang var der løbet 4 drenge, mens vi var der, og der blev straks sendt en vogn med et par mænd efter dem. Vognen nåede dem udenfor Slagelse. Drengene var jo trætte og bad om at komme op at køre - de kendte ikke køretøjet - dermed var udrejsen endt. At børnene til tider kunne sætte deres vilje igennem, fik vi et bevis på en formiddag. Det var bleven hen på efteråret og begyndt at blive koldt, og børnene havde flere gang bedt om at komme i vintertøjet, men endnu var det ikke blevet til noget. Pludselig hører vi da en vældig opsang, vi ser da alle børnene, både drenge og piger, komme i hel optog, men ordnede pænt i rækker, vandre anstalten rundt og hen forbi forstanderens bolig syngende af fuld kraft: "Tøj, tøj, vi vil have tøj, eller vi gør en vældig støj", og det blev de ved med gentagne gange, indtil det blev meddelt, at de samme eftermiddag skulle få udleveret deres vintertøj.

Der var mange pudsige oplevelser med drengene især (de måtte ikke plukke kastanier, men lade være var jo svært for dem. Til al uheld blev deres fingre sorte af kastanierne, og det var ikke til at vaske af. Når vi derfor var ved at slibe værktøj, havde vi gerne en hel flok drenge om os, som skulle have deres hænder slebet rene.) Børnene havde det godt, men det var jo som andre steder, hvor der var så mange samlet, kunne samlivet jo ikke forme sig som i en enkelt familieliv. Der skulle jo være en vis orden og faste regler at rette sig efter, da nu de fleste af disse børn, som måtte anbringes på opdragelseshjem, var fra hjem, hvor de aldrig havde lært at indordne sig og vel til dels havde taget magten fra deres forældre eller opdragere og som aldrig havde kendt til et godt barnehjem, hvor fars og mors kærlige omsorg og hvor deres vilie er højeste lov for barnet. De fleste har vel nok haft lov til at passe sig selv og lade og gøre som de ville, derfor var det så svært for dem at indordne sig under forhold, hvor de skulle opøves i at lyde andre. En af Buddes små fortællinger, som hedder "Kristian skal have sin vilje", handler om en sådan dreng, der fik lov at gøre, hvad han ville - mesterligt fortalt med den Buddes enestående forståelse, han havde, og den kærlighed, han havde til alle de børn, der var ham betroet. I denne tid, vi var på Holsteinsborg, havde jeg den fornøjelse at besøge mine kære gamle præstefolk fra Sejling et par gange. De var nemlig blevet forflyttet fra Sejling til Marnede ved Næstved. Det var morsomt at se gamle Møller og fru Jutta igen. De tog så venlig imod mig, og jeg befandt mig så vel hos dem. Nogle af deres ældste børn kendte jeg fra Sejling. Den ældste af sønnerne - Aage Møller - var nu kapellan hos faderen - ham besøgte jeg også. Marnede præstegård var jo som næsten alle præstegårde den gang meget gamle bygninger med lange bindingsværkslænger, men der var så hyggelig inden døre og en dejlig stor have. Der sagdes om Marnede egnen, at det skulle være det sted her i landet, hvor den mildeste klima var, vegetationen var ualmindelig frodig, og især når den bliver plejet af menneskehænder. I så henseende havde pastor Møllers gjort et godt bytte, men Sejling savnede de alligevel. Efter nogle års forløb tog Møller sin afsked, og de blev medopretter af Roskilde Højskole. Fru Møller som husmoder - hun var jo betydelig yngre end pastor Møller (25 år).

Da vi blev færdige med gymnastikhuset, rejste jeg til Hvinningedal ved Silkeborg. Jeg

havde om vinteren på skolen lavet en tegning til et stuehus til morbror Mads Johansen og moster Trine. Jeg havde jo været hos dem dette år, jeg gik til konfirmationsforberedelse i Sejling, og da blev der allerede i halv spøg talt, at når jeg blev snedker og tømrer, skulle jeg bygge dem et nyt stuehus sammen med en anden dreng, som de havde haft forud for mig, og som skulle være murer. Den vinter stod jeg så og lavede vinduer og døre og fik så huset rejst i april måned. Men det var en kold vinter at ligge ude på afbinding af tagværket, det var første gang, at jeg tillod mig den luksus at tage uldtrøje på og underbenklæder, noget uhørt nu om dage. Og kulden var ikke mindre streng i disse år, ja, gennemgående endda meget strengere. Jeg havde fået et ungt menneske, som jeg havde været sammen med på Vallekilde - Lars Peder Hansen fra Vindehelsing ved Slagelse (Skævehelsing sagde han gerne) til at hjælpe mig. Han var en sjælden flink og gemytlig fyr, så vi havde det meget fornøjelig sammen. Han blev senere gårdmand i en by tæt ved Slagelse. Vi nåede at blive færdige med stuehuset til sidst i maj måned. Jeg skulle denne sommer til Balle ved Bredsten og Vejle for at hjælpe til at bygge valgmenighedskirke og præstebolig, så vi måtte jo skynde os. Denne vinter, jeg gik i Hvinningedal havde jeg mærkelig nok flere planer for - en tid tænkte jeg på at give mig til at læse til skolelærer, men opgav det - så var jeg ved at spekulere på at rejse til Amerika og havde begyndt at gøre forberedelser til at lære engelsk, men opgav hurtigt. Der skulle nemlig komme andet, som optog mine interesser. Mor havde en søster, som hed Trine, hun var hos Mads Johansen denne vinter og skulle have bryllup til foråret. Hun havde i flere år været i huset hos sin søster og svoger Søren Andersen, Velling ved Bryrup forhen Sejling. Hun fortalte mig da tit og ofte om en ung pige, som hun havde været sammen med hos Søren Andersens, som lærerinde for deres børn. Hun var bleven hende en kær veninde, så det var jo kuns lovord, hun havde at fortælle om deres ophold sammen. Søren Andersens havde denne vinter deres to ældste døtre hjemme - Anne og Ellen. Der var da blevet bestemt, at der skulle være en sammenkomst for unge hos Søren Andersen, og jeg blev budt derover. Den omtalte pige - Mette Nielsen - som havde læst med deres børn, var også indbudt. Hun opholdt sig dengang hos en søster og svoger, Kristen Nyborg, Linnerup. Jeg var ifølge med en skolelærersøn fra Bryrup, som var på seminariet i Silkeborg. Ved bordet havde de fået det ordnet sådan, at Mette Nielsen og jeg kom til at sidde som min., og vi kom også ret snart ind på omtale af vore fælles bekendtere - særlig fra Askov. Vi var jo begge, to begejstrede for Højskolen, som vi nylig havde besøgt Mette Nielsen først Uldum og sidenhen Askov og jeg Vallekilde. De to sidste højskoler var jo så nær beslægtede i åndelig henseende - ja, Thestrup med. Forstanderne på de nævnte skoler samt et par af medlærerne Nielshorn Askov, og Baagø Thestrup tillige med nogle få andre dannede i sin tid ved universitetet den såkaldte bekendte lille Teologion. Var jeg begejstret for Vallekilde, var Mette Nielsen ikke mindre for Askov, og det interesserede mig at få uddybet kendskabet om den store stab af dygtige lærere ved Askov Højskole. Jeg havde jo et par år i forvejen lært dem lidt at kende. Der var skrædder Nielshorn, La Cour, Jacob Knudsen, Holger Begtrup og flere andre - uden for skolen mange fælles bekendte og venner. Nå, vi havde det meget fornøjeligt sammen med alle de unge, men nægtes kan det ikke, at Mette Nielsen interesserede mig ikke så lidt. Jeg havde jo opdaget af vores samtale, at vi havde fælles interesser. Da vi skulle tage afsked for at vende hjem til Silkeborg og Hvinningedal - vi skulle nemlig gå på vore ben i store driver af sne - det var nemlig på en ret ejendommelig måde, at den unge

mand og jeg kom ud af byen - vi blev om ikke stenet ud af byen, så blev vi forfulgt et langt stykke vej af Anne-Ellen og Mette med flere med snebolde. Det var jo på en måde en kølig afskedshilsen, men sikkert for nogens vedkommende med ønsket om snarlig gensyn. Dette besøg fik så alligevel så indgribende betydning for mig, da det var der, at jeg for første gang mødtes med denne kvinde, som skulle blive mig den kæreste og trofaste medhjælper igennem et langt samliv. Det varede ikke ret længe, inden der begyndte en brevveksling imellem os, og Mette hun døjede vist adskillige drillerier fra sin svoger Kristen Nyborg, da han mærkede, hun fik brev fra en ubekendt. Han var nemlig så ualmindelig drillesyg - det sker jo imellem familie og søskende. Det var nok mig, der brød isen, og det var jo med glæde, at jeg modtog det første svar på mit brev. Vi skrev så jævnlig sammen og fik klaret mange spørgsmål, så vi på denne måde kom til at kende hinanden. Vi havde jo ikke lejlighed til at komme sammen. Jeg blev så færdig i Hvinnigedal, og rejste så til Balle sidst i maj, de ventede efter mig med længsel. Jeg kom til at bo hos en mindre gårdejer Klaus Pedersen sammen med en god ven og kammerat Ole Jensen fra Stevns. Vi var samlet en hel flok Vallekilde elever ved opførelsen af kirken og præstebolig, for tømren var Hans Højsgaard, som jeg havde været sammen med i Baring og Holsteinsminde. Han blev siden sløjdlærer på Birkerød Drengeskole. Inden døre var der een af færingerne og en ung lærling Vulf, som jeg begge siden tabte af syne. Ole Jensen, som siden bosatte sig på Møen som købmand og jeg - murerformand var en Kristian Bucardi, en søn af den før omtalte Bucardi, Birkendegaard - inden døre Daniel Rasmussen, siden Håndværkerskoleforstander på Ollerup Højskole og præstegårdskonsulent - tillige Aage Brummer, en søn af pastor Brummer i Egtved - også min særlig gode ven - han blev siden forstander for Vinding højskolehåndværkerafdeling og tillige bygmester. Han byggede i sin tid det meste af, hvad der er bygget af villaer i Mølholmsbakkerne ved Vejle. De øvrige murersvende erindrer jeg ikke nu. Det var under meget ejendommelige forhold, vi levede og færdedes under i Balle denne sommer. I den samme by var der en stor håndværkermester, som udførte både tømmer- og murerarbejde, Søren Frederiksen, men han var forbigået til fordel for Bendtsen og som følge deraf blev vi Vallekilde håndværkere næsten betragtet som en klasse over de stedlige håndværkere, og der blev altid gjort en vældig stads af os, så at vores fritid var næsten optaget af at besøge de mange forskellige medlemmer af valgmenigheden, hvad jo næsten altid var os en glæde, da det var en befolkning, der var både åndelig og politisk vågen. I politisk henseende var den største del af dem af gamle Chr. Bergs folk. Det var jo i de politiske kampår i Estrups regimente med gendarmer og skattenægtelse, riffelpræmisses m.m. Der var jo sågar ved venstres organisationer (bønderne) i al stilhed tale om med riflen i hånd at gennemføre skattenægtelse som protest mod Estrups mange provisoriske love. I Fredericia var planen endog så lagt sådan, at hovedvagten skulle have været overrumplet og afvæbnet, men heldigvis kom det ikke til udførelse. Også i Balle var der flere, som havde været med i denne bevægelse. Jeg ved ikke, om det var derfor, at Chr.

Berg en dag denne sommer var der på besøg og havde en fortrolig møde med nogle mænd fra Balle og omegn. Mødestedet var på en mark ved Bredstenlund i en gammel græsgroet mergelgrav. Som et bevis på denne tillid, de havde til nogle af os håndværkere, var min kammerat Ole Jensen og jeg med til mødet, hvor Berg gav forskellige oplysninger om de politiske forhold, og hvor han manede til besindighed

med heneyn til at gribe til våben mod det bestående styre. Det var en ret ejendommelig sammenkomst; vi lå allesammen eller sad i det grønne, og Berg ligeså, fortællende hvad han havde på hjerte af hans rige erfaringer fra de politiske kringelkroge. For os unge var det en hel begivenhed at være nærværende, hvor så en betydelig en personlighed som venstres store fører Chr. Berg var midtpunktet.

Vi deltog følgelig alle i enhver sammenkomst, der var der i kredsen i denne sommer. Jeg husker en skyttefest og et stort bryllup, endda hos den før omtalt bygmester Søren Frederiksens datters bryllup. Var der dans, vågede de stedlige karle i den grad over deres piger, så det var næsten umulig at få andre at danse med end disse, som var vant til at sidde og varme bænke. Jeg erindrer, hvor træt jeg kunne være i min højre arm dagen efter skytteballet og bryllupperne af at slæbe rundt med de tungnemme i dansekunsten til stor morskab for mine værtsfolk, når jeg fortalte dem dette. Forøvrigt havde vi en ganske dejlig sommer. Klaus Pedersen og hustru var sjældent elskværdige mennesker, hvis venskab vedligeholdtes til deres død. Samme sommer blev på anden måde betydningsfuld for mig og som yderligere kastede glans over dette afsnit af min ungdomsliv. Mette Nielsen og jeg var stadig jævnlig i brevveksling med hinanden. Hun havde denne sommer fået plads hos Johannes Lauridsen og Maren Lauridsen, Grønvang. Vi havde som måske få fået klaret mange spørgsmål med hinanden med vores brevveksling både andelig og mere materielle, så det var gensidig bleven vores stille ønske at mødes og få talt ud med hinanden. Vi bestemte så at mødes i Kolding den 29. juni på Mettes fars dødsdag. Jeg tog så til Kolding og tog imod Mette på banegården. Efter at vi havde været inde at få os en kop kaffe gik vi en tur om i anlæget under Koldinghus slotsruiner og satte os for at tale sammen om der der lønlig rørte sig i vore hjerter. Da vi rejste os, havde vi givet hinanden hånd og hjerteslag på at tilhøre hinanden for alle tider. Og så lykkelige var vi over, hvad vi gensidig havde lovet hinanden at det faldt os aldrig ind at berigtige vores pagt med et kys. Det skete først en tid efter, den dag vi fik ring på. Vi var så nyforlovet og som sådan nød vi så resten af dagen i hinandens selskab, til Mette skulle med toget til Vejen med sidste tog. Jeg rejste så med nattoget til Vejle og kom først til Balle ved 3-4 tiden. Det er måske sjældent, at der har vanret en så glad nattevandrer imellem Vejle og Balle, som der gjorde den nat - jeg husker, jeg gik og sang omtrent hele vejen de 1½ mil.

En tid efter skulle vi atter mødes i Vejle for at veksle ringe og samme dag for at træffe sammen med et selskab af svogre og søstre og nogle af deres bekendte fra Mettes hjem. Selskabet var samlet på Munkebjerg, og det blev jo så Mettes opgave at præsentere mig for det kritiske svogerskab og hendes søstre. Velkomsten var så hjertelig, som jeg kunne ønske det. Mette og jeg var så en lille tur med hjemme i Hvegholm hos Peder Hvegholm og Mettes søster Anna. Det var dette sted, som vi siden gerne søgte til som Mettes hjem, og hvor vi altid var velkomne. Hendes mor var død, da hun var ganske lille, så hinder havde hun næppe kendt, og hinders far, da hun var 18 år. Barndomshjemmet i den lille by Nyborg blev så overtaget af hinders broder Kresten Nielsen, som ellers havde en gård i Haurum.

Det gled nu hen på sommeren, og vi var ved at blive færdige med byggeriet i Balle. Min gode ven Aage Brummer, der som før nævnt også arbejdede på kirken, havde fået overdraget at bygge et øvelseshus eller forsamlingshus i Egtved, og Bentsen skulle udføre træarbejdet. Det blev så bestemt, at lærlingen Th. Vulf (denne Vulf kom senere til at arbejde på ruinerne af Christiansborg slot efter branden og

faldt da ned og slog sig ihjel). Det var jo i denne eftersommer, at vi var i Balle 1884, at vi fik den sørgelige meddelelse, at Christiansborg slot var brændt, og jeg skulle rejse til Egtved. Tillige skulle cand.pol. N.H. Rasmussen komme for at hjælpe os - det var nemlig en særlig tagkonstruktion, og i opvisningen af en sådan var Rasmussen - den senere bekendte gymnastikinspektør på Frederiksberg - helbefaren. Han var dengang gymnastiklærer på Vallekilde og tegne- og matematiklærer på håndværkerskolen. Rasmussen var jo ikke sådan øvet i at bruge høvl og sav, men det var hans største lyst at komme til at slæbe i en to-mandshøvl, og der var jo meget af den slags. Vi kom så til at bo i præstegården, det var en af de gamle hyggelige præstegårde, og det både ude og inde - en dejlig stor have. Præstefolkene pastor Brummer og hustru var to af de mest elskelige og rare gamle præstefolk, man kunne tænke sig, og vi havde det, som vi var hjemme. Husstanden bestod af præsteparret, en halvvoxen datter Monna - en halvvoxen søn Olav og Aage Brummer samt en søster til fru Brummer. Hun havde ellers i mange år været i huset hos gamle Grundtvig. Tillige med vi håndværkere var vi jo en ikkelille selskab, når vi var samlede. Vi havde mange fornøjelige timer, der var aldrig tale om, at man mærkede noget til velærværdigheden alt var så frit og jævnt, som vist sjældent fandtes den gang i præstehjem. Jeg følte mig så vel til mode der, at Egtved præstegård var vel nok den af alle de gode hjem, jeg efterhånden havde haft den lykke at bo i, det hjem som har præget sig dybest i mine gode og kære minder.

Det var jo en selvfølge, at hvor N.H. Rasmussen var, der skulle der laves gymnastik. Nogle få unge fra byen og vi fra præstegården øvede så gymnastik i præstegårdshaven om aftenen en tre ugers tid. Det var den nylig indførte svenske gymnastik, som Rasmussen var bleven uddannet i i Stockholm. Vi var bleven indbudt til en gymnastikstævne og skyttefest i Bekker og daværende formand for Vejle Amtsskytteforening, oberstløjtnant Voss, Fredericia, blev så begejstret over dette gymnastik, vi lavede under N.H. Rasmussens kommando, at vi fik 1st præmie, men sandheden tro var det sikkert N.H. Rasmussens enestående evner til at sætte appel og liv i opvisningen, der havde duperet oberstløjtnanten. Fru Brummer og professor Nutshorn, Askov, var nær beslægtede og som følge deraf skulle de en dag til Askov på et lille besøg, og da de vidste, at min forlovede var på Grønvang, blev det ordnet sådan, at jeg skulle være kusk for dem. De ville nemlig køre derned 3 mil. Mens de så var i Askov skulle jeg besøge min kæreste. Det var jeg jo vældig glad for. Da vejen var ukendt for mig, skulle præsten vise vej. Da vi havde kørt en mils vej, mente præsten, vi kunne skyde genvej, men det endte med, at vejen slap helt op, og vi holdt midt ude i en stor mose med tørvegrave på begge sider, så det var med nød og næppe, vi kunne få vendt og komme tilbage for at finde den rette vej. Da vi kom til Grønvang holdt vi an udenfor og fik bud ind til min kæreste. Hun blev jo glædelig overrasket, da det var helt uventet. Hun fik så lov til at få lidt fri om eftermiddagen, så vi mødtes og var sammen nogle timer i den lille skov, der ligger imellem Askov og Grønvang. Da vi sad på en bænk ved stien, som går gennem skoven, kom Holger Begtrup forbi, han kendte jo min kæreste. Det var med synlig interesse, kunne vi se, at han betragtede os - hans ansigt var et stort smil. Jeg måtte så snart op til mine præstefolk, så vi kunne rejse hjem inden aften. Da vi var færdige i Egtved, rejste jeg en lille tur hjem til Lyngå - var så atter i Balle for at lave noget anretterinventar i præstegården. Kirken var så imidlertid bleven malet færdig, var så med til kirkens indvielse. Maleren, som havde malet arbejdet, var Johannes Buck, Bredsten, som siden

blev vores svoger - gift mod Mettes søster Sine. Hun var dengang husbestyrerinde på Grejsdals højskole. Da pladsen på Grønsvang var af den art, at det var ved at overstige min kærestes kræfter (det var jo i Johannes Lauridsens og Marens ungdomsdage, hvor de begge selv tog fat og var fyr og flamme og som følge deraf forlangte det samme tempo af deres folk) besluttede vi, at hun skulle tage derfra til november og se at få en anden plads, men da der ingen blev, som vi syntes om, tog hun hjem til sin søster i Hvegholm for vinteren. Jeg var hjemme en tur og ligeså i Hvinningedal, hen på vinteren tog jeg også til Hvegholm. Om foråret lavede jeg en del om ved stuehuset i Mettes fødehjem for Kresten Nielsen. Min kæreste havde imidlertid fået plads til maj i Greve præstegård som kokkepige for pastor Kirketerp, og jeg skulle til Gentofte, hvor Bendtsen havde fået overdraget et meget stort arbejde ved opførelsen af et stort teglværk - det største tømrerarbejde, der havde været udført her i landet de sidste 20 år. Vi var 25 tømrere i 3 måneder bestilte 4 mand, hvoraf jeg var den ene, ikke andet end at rejse tømmerværk, der var f.eks. 3/4 td. land i flademål at tække med tagpap. Den gang anede jeg ikke, hvem der var byggherre, men pudsigt nu i 1930, jeg skriver dette, hører jeg i radioen, at det var det landskendte firma F.L. Schmidt sammen med Knudsen og Alexander Voss, som byggede den. De byggede som bekendt den første cementfabrik og blev banebrydere for denne industri m.m. over hele verden.

Denne sommer fik min kæreste og jeg så lejlighed til at træffes sammen adskillige gange, dels i København, og hun besøgte mig også i Gentofte, hvor jeg boede. Vi var da også en tur i Frederiksberg m. m. Det var jo ellers håndværkeres søndagsture, vi strejfede om på de skønne steder i Nordsjælland, selvfølgelig gik turen til København også. Jeg fik denne sommer lejlighed til at aflægge et besøg i fru Grundtvigs hjem på Frederiksberg. Grundtvig var jo død for mange år siden, men det var alligevel med en vis ærefrygt jeg trådte ind i dette hjem, hvorfra der var udgået så overvældende åndelige rigdomme til det danske folk. Min gode ven Aage Brummer opholdt sig i denne sommer på Teknisk Skole og boede hos fru Grundtvig sammen med en anden ung mand, Jacob Appel (senere forstander for Askov højskole). Jeg var af Aage Brummer budt ind at besøge ham, hvilket jeg tog mod med glæde, da jeg gerne ønskede at se dette hjem. Fru Grundtvig var meget venlig, så jeg tilbragte adskillige timer der sammen med de to unge mennesker. For mig synes det at være som hellige haller, jeg opholdt mig i, så besøget glædede mig meget.

Jeg begyndte nu at tænke lidt på fremtiden og drøftede jævnlig med min forlovede, hvor jeg skulle slå ind, enten at se at få noget selvstændigt eller blive ved at arbejde som svend. Hen på efteråret kom der en dag brev fra Søren Andersen i Velling (også kaldet morbror) (Søren Andersens hustru Marie var en søster til min stedmoder. Det var jo hos dem, at jeg første gang så min tilkommende bedre halvdel) - at Bryrup skole var brændt, og skolen skulle flyttes til Velling, da den gamle brandtomt og haven var til salg, og den kunne købes billigt, og der var brug for en dygtig håndværker der på egnen, og om jeg ikke kunne have lyst til at købe den gamle skole, hvoraf murene stod og haven. Min kæreste og jeg drøftede så sagen, og resultatet blev, at jeg købte den gamle skole og have. Planen var så, at jeg om vinteren skulle se at få huset bygget op igen, og vi tænkte så på at holde bryllup til sommeren. Vi blev så færdige på teglværket ved novembertide. Jeg var så en lille tid på Voldegaard ved Gentofte Højskole, hvor der blev lavet en lejlighed til gamle pastor Birkedal, som havde været valgmenighedspræst.

Dermed afsluttede så mit arbejde hos Bendtsen. Det havde været 4 indholdsrige år med de skønneste minder.

I B R Y R U P

Jeg rejste så til Velling og Bryrup og kom til at bo hos Søren Andersen i Velling. Begyndte så straks at tage fat på genopførelsen af den gamle skole og det varede ikke længe, inden jeg havde huset under tag og fik mig indrettet et værksted, hvor jeg så kunne stå og lave vinduer og døre og møbler til vores fremtidige hjem, og ellers hvad andet, der bød sig. Den gamle brandtomt var ellers købt af Søren Andersen og Laurits Jensen i Bryrup - den sidste havde en gård, hvis mark stødte op til skolen, så jeg mærkede snart, at det var hans agt at få solgt noget jord til mig, så der kunne blive en landejendom ud deraf, men det fik han ikke held til. Jorden var ikke af ret god beskaffenhed. Derimod fik han mig til at gå med til at bygge en lille vandmølle og savskæreri, men efter at vi havde fået mølledammen indlemmet og alt færdigt, viste det sig, at der var for lidt vand, så vi kunne ikke køre hele dagen, så det var til dels en fejlslagen foretagende. Jeg begyndte ligesom dunkelt at ane, hvorfor særlig Laurits Jensen havde interesseret sig for at få mig til Bryrup.

Vi havde denne vinter ualmindelig meget frost og sne, så jeg husker der var en periode på 3 uger, hvor der ingen breve kunne komme over Storebælt. Vi havde jo ikke dengang flyvevæsenet som nu, så for min kæreste og mig var det jo ikke efter vore ønsker, da vi jo ellers vekslede breve hver uge, der var jo så meget at skrive om, nu jeg var ved at arbejde på vores forestående bryllup. Min kæreste var jo fremdeles i Greve præstegård, så det blev på en måde en lang vinter, vi var jo vant til at ses engang imellem. En søndag eftermiddag blev længselen mig også for stærk, så jeg til stor forbavsel pludselig rejste mig og gjorde mig rejseklar til Sjælland for at se og tale med min kæreste. Hun anede ikke det mindste om min komme. Det var aften, da jeg ankom til præstegården - jeg gik først om i haven for at se, om der var lys i den såkaldte folkestue. Da der ingen gardiner var for vinduet, nød jeg allerførst den glæde at stå og betragte den kvinde, som var mig kærest af alt, sidde og have det helt fornøjeligt sammen med hunder medtjener Kirsten og kusken Jens Peder. Lidet anede de, at jeg stod og betragtede dem så interesseret. Da jeg kom ind blev overraskelsen og glæden så stor. Det blev jo ingen lang besøg, men alligevel var det jo en glæde for os begge, og jeg rejste så hjem og tog fat med fornyet kraft.

1. maj rejste min kæreste så fra Greve præstegård og hjem til Hvegholm for at gøre forberedelser til vort bryllup, som var bleven bestemt til den 26. juni 1886. Jeg var så omsider bleven færdig med al mit arbejde med vort nye hjem og fået haven i stand. Der var jo en dejlig gammel have, så jeg var nu færdig til at tage mod min unge brud. Det var bleven bestemt, at vi skulle have stor bryllup, og det skulle fejres i Hvegholm. Der blev så lejet et stort telt til at rumme de mange mennesker - hele familien var indbudt. Den 26/6 om morgenen drog der 3 vogne den lange vej fra Bryrup til Hvegholm med mig som midtpunkt. Der var Mads Johansen og Thrine fra Hvinnigedal. Søren Andersen og Marie fra Velling. Maler Hans Pedersen og Karen også fra Velling og Laurits Jensen og Trine fra Bryrup

samt søster Petrine og Anton Andersen fra Højbjerg. Det var en strålende varm solskinsdag. I Nørre Snede Kro holdt vi an og nød en forfriskning, og vi nåede Hvegholm ved middagstid. Før vi nåede Hvegholm mødte vi Far og Mor - fætter Peter Hansen og Karen Ingeborg fra Tvingstrup. De var kommen med posten fra Horsens og til Uldum, var så gået den lange vej, en god mil fra Uldum - der var slet ingen af mine yngre søskende med fra hjemmet i Lyngå. Det tog alligevel nogen tid, inden de mange mennesker kunne blive samlet, så vi kunne blive færdige til at komme til kirken. Der skete tillige et uheld, at vores svoger Kresten Nielsen med familie kørte løbsk og væltede, da han kørte fra hjemmet, men heldigvis skete der ingen større ulykke andet end vognen gik i stykker. Det gjorde selvfølgelig et pinligt indtryk, men jeg tror dog ikke, at nogen tænkte på at betragte det som en dårlig varsel. Som følge deraf var vi lige ved at sætte vor gode pastor Andersens tålmodighed på en hård prøve, han måtte vente halvanden time. Jeg husker han modtog os med dette udbrud.- "Men kæreste Mette, hvor bliver I dog af?" Men trods dette var hans vielsestale så hjertelig og god at få kunne have udtalt det kønnere. Vort bryllupsfest varede 2 samfulde dage - den anden dag var der en del unge indbudt, og det var lige ved, at en del af de ældre var bleven foryngede - også Fader, Fader var gammel musiker, så vi havde fået ham til at spille den anden dag, så da han begyndte at spille de gamle melodier var det morsomt at se, hvor alle de ældre fik benene i bevægelse, de dansede så det var en fornøjelse at se - selv trediedagen, da vi havde en lille afskedsfest, måtte fader have fat i violinen igen, for at vi kunne få en lille afskedssvingom. Det havde jo været en uforglemmelig og højtidsfuld bryllupsfest, hvori vi så havde nået en af vore højeste ønskers mål. Vi var så mand og kone og som sådan drog vi til vores nye hjem 3.dags eftermiddag med mange gode og velmenende ønsker fra familien og gode venner om en lykkelig fremtid.

Vort nye hjem var i grunden noget af det mest idelle, man kunne tænke sig. Et dejligt nyindrettet hus, som vi ønskede det - dejlig have, og kønt lå den i den bekendte Bryrup dal med udsigt over Bryrup sø og banker lige ved siden af den gamle kirke. Forsåvidt var alting godt og dertil kom jo de såkaldte hvedebrødsdage, som jeg i parentes bemærket aldrig har været klar over, hvad tid holdt op, dernæst med snarlig besøg af familien fra Mettes hjem. Livets alvorlige krav begyndte hen på sommeren at beskæftige vore tanker med, om der virkelig kunne være mulighed for, at vi kunne skabe os en virksomhed i Bryrup, som kunne betrykke vor fremtid. Jeg havde jo nok om vinteren haft en del arbejde for fremmede, men da jeg havde så meget for mig selv, mærkede jeg knap eller næppe, hvad der var. Vel var der bleven mig betydet, at der var brug for en håndværker, men det viste sig, da jeg blev kendt, at der var ikke mindre end 9 foruden mig i sognet - selv om de ikke alle var 1. kl. var det dog alligevel sådan, at de let kunne klare, hvad der var at lave. Dengang var der jo ingen udsigt til, at det med tiden skulle blive en stationsby. Så selv om vi havde et dejligt hjem, som vi ikke ret gerne ville skille os af med, blev vi alligevel bange for, at der ville blive for lidt for mig at bestille, da vi var betænkelige ved at købe jord, som vi stadig var under pres for - vi var jo ikke ukendt med landbrug dengang. Hen sidst på efteråret besluttede vi os så til at gøre alvor af at få noget andet. Idet vi byttede ejendommen bort med en ejendom med 10 lejligheder i Steffensgade 6, Horsens, flyttede vi så til

H O R S E N S

Skønt vores ophold i Horsens ikke blev af lang varighed, må jeg alligevel fortælle lidt derom. Det var jo fremdeles i de brogede, politiske kampår under Estrups regimente, og det var med stor interesse, vi fulgte begivenhederne. Horsens har jo altid været en vågen by. Det var jo særlig Brdr. Bojesens, som gav byen dens politiske særpræg. Peder Bojesen fra Gjedved Seminarium og Højskole (faderen til vores første store andelsslagteri) og hans broder Emil Bojesen - redaktør af Horsens Folkeblad. De slog jo vældige slag for venstres ideer, det var jo de gode gamle venstrekrav, man kæmpede for den gang; da kunne bønder og arbejdere gå til valg og stemme sammen. Vi kom på en måde til at leve på nært hold med venstres hovedkvarter i byen denne vinter, idet vi næsten daglig kom sammen med daværende redaktionssekretær ved Horsens Folkeblad Laurids Jensen - han og hans hustru var jævnlig gæster hos os denne vinter til glæde for os alle. Mangt et spørgsmål blev drøftet, både politiske og åndelige problemer. De var begge åndeligt udviklede mennesker, så vi havde mange hyggelige timer sammen. Trods dette, at livet for dem ikke havde været lutter smil og solskin, men allerede dengang (de var unge ægtefolk - de havde 3 børn dengang) havde livet beredt dem adskillige skuffelser. Da de blev gift, oprettede de Vesterdals Højskole ved Middelfart, da den ikke syntes at gå rigtigt for dem, solgte de den til forstander Gaarde og overtog derefter Vestbirk Højskolen vest for Horsens -også der var skæbnen dem ugunstig. Ved en auktion i Bræstrup var Jonsen kommen til at byde på en kasse med forskellige sager i, og blandt andet var det et bille af kong Kristian den Niende. Nu var kongen jo ikke videre populær i disse dage blandt venstremand på grund af, at han fik skyld for alt, hvad Estrups ministerium lavede. Idet Jonsen fik billedet at se, blev han irriteret og smed det på gulvet, og yderligere blev han beskyldt for, at han havde trådt på det, hvad han dog altid benægtede. Tilfældet førte til, at der blev rejst tiltalelse mod ham for majestætsfornærmelse, og han blev dømt og fik 6 måneders fængsel og statstilskuddet til skolen blev taget fra ham. Det var jo en så hård stød, at det førte til, at de måtte opgive skolen, da han havde udstået sin fængselsstraf. Under denne havde de måttet antage en bestyrer (Nielsen Grøn - senere folketingsmand). Jonsen fik så ansættelse ved Horsens Folkeblad som redaktionssekretær ikke uden grund ladet med en hel del harme mod det daværende styre, som der blev lejlighed for ham til at få luft ved hans virksomhed ved Folkebladet. Men skolegerningen var dem alligevel det kæreste, og efter et års tid fik de en lille skole ved Himmelbjerget, men de økonomiske forhold krævede, at de måtte se at få noget mere solidt, så det førte til, at Jonsen måtte søge foretræde hos Kongen for at bede om forladelse, så han kunne få håb om at søge et statsskoleembede, og at sådant opnåede han at få i Hundige ved Taastrup St., hvor de var til Jonsens død 1920 (forfatteren Raune Jonsen er ældste søn af ægteparret Laurits Jonsen). En anden familie i Horsens, som vi også lærte at kende, fortjener også at omtales., Det var J.A. Jensen og hustru Meta. De havde haft en landejendom, men det var gået dem uheldigt. Jensen var nu brødkusk på Arbejdernes Aktiebageri. Det var et par mennesker, vi kom til at sætte stor pris på, og som også blev vore gode venner. Det var et par forunderlig glade og lykkelige mennesker, trods dette, at deres økonomiske kår ikke var så gode, og hvad der synes meget værre, de var næsten altid syge - hustruen især. Børneflokket øgedes næsten hvert år, og både før og

efter fødslerne måtte hun holde sengen i lange tider, men alligevel var de altid så taknemmelige og veltilfredse - klagede aldrig, men overlod alt i Guds hånd. Det vil jo kunne forstås, at et sådant eksempel på tålmod og ydmyghed ikke andet end kunne vække vores dybeste beundring. I Højskolehjemmet samledes der gerne en aften eller to om ugen en del familier, det var noget af de mest hyggelige aftener, man kunne tænke sig - så fri og utvungen - man drøftede et og andet, legede tit ordsprogsleg eller en eller anden fortalte eller læste og så sang vi selvfølgelig. Også dengang kunne man synge, når man kom sammen, nu, derimod, skal der hellere danses eller rettere trippes. Afslutningen var så gerne en kop kaffe. Ingensinde synes det mig, at kaffen har bekommet mig så vel som disse aftener på højskolehjemmet, så det er vist der, at grunden blev lagt til den traditionelle aftenkaffe, som altid har været stående regel i vort hjem. Vi havde også den glæde at høre pastor Maling fra Odder en gang om måneden i højskolehjemmets sal. Det var jo i højskolehjemmet, at vi kom til at gøre bekendtskab med en del og som blev vore gode venner, de fleste er nu gået bort. Der var denne vinter et af de bekendte opløsnings folketingsvalg, hvor bølgerne gik højt. Demokratiet var den gang ved at få overtaget. Det var første gang, at venstre havde besat pladsen som formand for valgbestyrelsen. Det var denne gang den senere bekendte folketingsmand P. C. Thomas Nielsen, som havde fået dette hverv. Han var dengang en ung bondemand fra Horsenseggen, og det kneb den daværende borgmester Lendrup at måtte indordne sig under ham med hensyn til valgets forløb. Jeg husker Thomas Nielsen og borgmesteren havde flere skarpe sammenstød. Borgmesteren ville jo have valghandlingen eller stemmeafgivningen sluttet så hurtigt som muligt, men Nielsen lod ham vide, at her havde han det afgørende ord, så det hjalp ikke, at borgmesteren rasede. Det var jo også hidtil noget helt uhørt, at en borgmester var bleven fortrængt for en ung bonde. Aldrig har vist nok nogen valgresultat været imødeset med så stor spænding som dette, og det viste sig også, at det var en af de største dødsstød, et Estrup regimente fik, idet venstre opnåede at få flertallet i folketinget. Vi var bagefter samlede på den store folkelige forsamlingsbygning, og begejstringen var jo overvældende. I det hele var denne korte tid, vi boede i Horsens rig på oplevelser af gode minder, så det var med en vis vemod, vi forlod Horsens. Hvordan det i grunden kom sig, husker jeg ikke, men et par ejendomscommissionærer havde fået fat i os og ville bytte med en lille gård i Bjerre Herred. Mette og jeg var jo begge opvoksede på landet, og mens vi var forlovede havde vi haft under overvejelse at købe en lille gård i Mettes hjemegn, så tanken om at drive landbrug lå os i grunden ikke så fjern, men den pågåenhed, som særpræger ejendomscommissionærer, besluttede vi, at jeg skulle tage til Kleis og se på ejendommen. Det var en lille gård på 16 tdr. land af Danmarks bedste jord. Eng to steder i marken - mosestykke lidt fra ejendommen og en lille skov, hvori der var en sommerrestaurant, men som var lejet ud i 35 år, og værten havde lov til at disponere over skoven. Ejeren måtte kuns hugge en begrænset del brænde. Noget af jorden var dog på dette sted af dette såkaldte stærke trilleler, som til tider er vanskelig at behandle, men kunne jo også, når det kunne blive bearbejdet, give en udmærket afgrøde. Ialt var det en ejendom, som nok kunne tiltale en køber. Bygningerne var ret gode, en god besætning, meget fortrinlige malkekøer, 4 jyske og en af korthornsracen - to heste, som vel var gamle, men de havde jo pyntet dem med sølvpleteret seletøj, så når de kom for vogn, så de jo helt godt ud. Prioritetsforholdene var desværre ikke af de allerbedste der stod kuns 2000,00 kr. i 1. prioritet, der var desuden to andre

prioriteter, hvoraf den ene var nær opsigelse, hvad jeg ikke blev erkundiget om - et par hæftelser på ejendommen var ikke bleven udslettet i pantebogen, havde jeg heller ikke erkundiget mig om. Jeg var jo for lidt erfaren i ejendomshandler og dertil tilbøjelig til at tro folk på deres ord. Resultatet blev alligevel, at handelen kom i orden, og vi flyttede så til Kleis i det tidlige forår, april måned 1887. Når jeg engang imellem har tænkt tilbage på, hvordan livet har formet sig for os, har jeg altid tænkt, at kunne man leve livet om, ville man vist ikke godkende alt, hvad man havde foretaget sig første gang. Vi havde det jo rigtig godt i Horsens, følte os tiltalt af byen og i den korte tid, vi var der, fået os mange venner. Der var jo vel ikke stort for mig at lave om vinteren, men det kunne måske nok have kommet i så stor en by, så det var vel en fejltagelse og ufornuftigt, at vi flyttede derfra, da vi ikke var nødt til det, men det skulle nu så være, og vi har heller aldrig bebrejdet hinanden, at vi flyttede. Når vi siden har flyttet adskillige gange, har det næsten altid været grundet på nødvendigheder for at holde os på ret køl.

I KLEIS

Vi tog så fat med godt mod og ærlig vilje med de lyseste forhåbninger om, at vi nok skulle få lykke til at skabe os et godt hjem. Det var jo forår, så alt åndede jo nyt liv og nye forhåbninger om, hvad den skønne sommer ville bringe. Dertil kom en anden begivenhed, som fyldte os begge med glædelig forventning, min kære hustru havde forlængst hvisket mig i øret, at hun kunne vente at blive moder hen på sommeren, så det var jo ikke alene arbejdet ved vores lille landbrug, der optog og var nyt for os, men den forestående arving var jo for os en egen lykkefølelse. Alt tegnede så godt denne sommer. Vi havde 5 dejlige køer, som gav megen mælk - græs var der i overflod. I Kleis havde vi også haft den lykke at vinde venner, og som sådan skal først og fremmest nævnes sognefoged gårdejer Offer Pedersen og hustru Maria. Fra allerførste færd viste de dem som forstående og gode mennesker, som vi havde megen glæde af at have omgang med. En anden familie i Kleis kom også snart til at høre til vores omgangskreds, nemlig gårdejer Jørgen Jensen og hustru Sine (senere folke- og landstingsformand under navnet Jensen Kleis). Den 28. maj 1887 havde vi så den lykke at tage mod vores førstefødte, en lille pige. Det var svære dage lige forud for fødslen for min kære hustru, men alt gik godt, og glæden og takken for gaven var stor. Vi havde denne sommer fået min søster Karen til at være hos os som pige. Søster Anna var kommen på Paarup Mejeri som mejerske, da det var i sognet havde vi jo ofte den glæde at have hendes besøg, så det at have søster Karen i huset, var jo så rart, frit og hjemligt.

Jeg gik så med al min energi op i landbruget, og alt syntes også at gå udmærket og havde min største interesse. Men efter et par års forløb begyndte vanskelighederne. Vi havde den uheld, at 3. prioritet blev opsagt (kr. 2000,00) Efter forgæves forsøg på at få en fast lån, måtte jeg ved gode venners kaution låne pengene i Landbrugssparekassen i Horsens som afdragslån, så vi måtte sætte alle kræfter i for at holde den gående. Jeg tog en mælkekørselstur, hvad jo også nok kunne gå, men sled jo så

alligevel for hurtigt de to ældre heste op, og der var ikke råd til at købe nye, så jeg begyndte at blive bange for, at det ikke skulle gå i længden. Vi følte os ellers så glade for vores lille bedrift og egnens befolkning var heller ikke uden åndelige interesser, så der var adskilligt, som der var lejlighed til ud over det daglige at interessere sig for. En skytteforening blev oprettet, som jeg var formand for i den tid, vi var i Kleis - i sangforeningen ligeså. En litteraturforening var der, som vi blev medlem af. Den bestod af 9 familier, og vi havde ligeså mange ugeblade og tidsskrifter, som så cirkulerede rundt til medlemmerne, den havde vi megen fornøjelse af. Vi fik også oprettet en foredragsforening og bygget et forsamlingshus i Paarup. Der var i disse år en stærk fornyelse i landbrugets driftsmåde. Den store Horsens andelsslakteri var lige bleven oprettet, og jeg var medindbyder til dannelsen af frøavlerforening for Horsens og Omegn, efter et møde, som vi havde haft i Horsens af forskellige landmænd. Som foredragsholdere var det to sønderjyder til stede - en gårdejer Mads Jensen Jægerup og formand for Nordslesvigs frøavlerforening - Jørgen Jensen fra Als, to betydelige mænd, hvis virksomhed og gerning på landbrugets område havde vakt tyskernes dybeste respekt. Jeg mindes endnu, hvor interessant det var at høre dem forklare, hvordan det står i den menneskelige magt at forædle alt, hvad der har med liv at gøre, her i dette tilfælde var der jo tale om frø og korn. Hovedsummen var, at vil man skabe eller dyrke en bestemt type, må man først væbne sig med tålmodighed dernæst, udvælger man enten det nu er frø eller korn, ja, roer, det bedste eksemplar, man kan finde - sår eller planter det, når høsten kommer udtager man atter det bedste og største og så fremdeles, indtil man føler sig tilfredsstillet - ligeså med levende dyr - alt uhyre interessant, som jeg kunne skrive meget mere om, men som ligger udenfor nærværende. Ja, jeg kunne næsten i forbindelse dermed ønske, at noget af det samme forædlingsmetode kunne bruges til menneskeslægtens formering, at det kun blev sunde og velskabte både legemlige og åndelige mennesker, der fik lov til at sætte børn i verden. I det mindste ville der jo intet være til hinder for, at det ved lov blev forbudt at indgå ægteskab, hvis vedkommende ikke var sund og rask både på sjæl og legeme, så ville den kommende slægt blive af en anden støbning gennemgående.

Der var også i disse dage en stærk bevægelse oppe angående udførelsen af havesager. Bevægelsen var rejst af en husmand Mads Johansen Sindinge på Fyen. Den vakte opmærksomhed og det skal nævnes, at nævnte Mads Johansen fik i flere år tilkendt 2500 kr. på finansloven som anerkendelse for sin virksomhed. Også denne tanke optog mig meget, jeg blev personlig kendt med Mads Johansen. Mange år efter besøgte jeg ham engang min vej faldt forbi Sødinge, men da var han til dels en slagen mand. Finanslovsunderstøttelsen var for længst taget fra ham og udførelsen af havesager havde jo taget en anden vending, idet der blev indført i store mængder i stedet for. Vi havde jo en masse æbler og pærer, og dem solgte vi også gennem foreningen. Det var lige i disse dage, at tomaterne begyndte at dyrkes herhjemme på friland. Foreningen gav meget for at få folk til at dyrke tomater. Vi havde mange tomater det sidste år vi var i Kleis, men det var jo en hel uvan spise dengang, jeg husker engang Offer Pedersens var hos os, og der var tomater på bordet, at jeg ville forklare ham, at de smagte godt, at Offer Pedersen på en stille jydsk måde svarede: "A, trouer der ska en stærk trou til." Interessant var det alligevel at have med sådan bedrift at gøre, men desværre var vi kommen til at sidde vel hårdt i det, så vi havde ikke råd til at gennemføre de forbedringer, som ønskedes og var nødvendig, så det var med sorg, at vi

blev nødt til at tænke på enten at sælge eller bytte den bort. Vi havde nu været 4 år i Kleis. Det kunne ikke lykkes os at sælge, og selvfølgelig var det også - vanskeligt at bytte, når man ikke ville lægge hele sin virksomhed an på helt andre områder, men når man er ung, er man jo ikke så bange for at slå ind på noget nyt. Resultatet blev så, at vi kom til at bytte med den gamle Stubmølle og bageri i Fredericia, så i foråret 1891 flyttede vi til Fredericia, det var jo lidt tungt at sige farvel til Kleis, men en trøst havde vi, at vi kuns efterlod os venner, og som altid var kommen os i møde med venlighed og hjælpsomhed. Der havde jo været tider, at vi havde været glade for gode venner. Fem af vore børn blev jo født i Kleis, hvoraf to tvillinger, døde straks efter fødslen. I sådanne tider er gode menneskers tjenstvillighed af uvurderlig værdi, hvis venskab vi har bevaret gennem årene.

I F R E D E R I C I A

Vi tog så fat som møller og bager ved den gamle stubmølle (Jeg husker, da vi boede i Fredericia, at vi var sammen med pastor Tejlmand fra Baaring, at han spurgte mig, hvordan vi havde det, og hvad vi virkede med. Da jeg så fortalte ham, at vi havde mølleri og bageri i Fredericia - det lyder jo helt amerikansk at tage fat på hvadsomhelst.) Mølleri var ikke stort bevent, men derimod var bageriet ret godt, så vi var i stand til at tage leverancen af brød til garnisonen i Fredericia. Leverancen var, da vi kom, gået fra byen og til Middelfart. Jeg fik så fat i det ved næste udbud og havde det i den tid, vi var ved stubmøllen og også senere. Derved kom jeg i forbindelse med daværende Kaptajn Fisher, som ejede og drev Havremøllen i Fredericia. Fischer og en jøde, vekselerer Herzt var på dette tidspunkt kompagnoner i Voldmøllen eller rettere havde så meget indestående i Voldmøllen, at de ønskede den på andre hænder - daværende møller Raun var kørt fast. Kaptajn Fischer fik så den idé, at vi skulle købe Voldmøllen og Møllegården, en ret betydelig ejendom, som stod i 45.000,00 kr. og flytte bageriet derop. Vi havde da kuns været ved Stubmøllen i 1½ år, da vi i efteråret 1892 overtog Voldmøllen og fik bygget bageri - fik nye vinger på møllen og bygget til dampkraft ved møllen, samtidig blev den ene af de to beboelseshuse i Møllegården solgt til fabrikant Melchior, hvor han oprettede en kortfabrik. Det var jo ganske vist noget voveligt foretagende at overtage Voldmøllen, da de midler, vi rådede over, var for få, men vores stilling på Stubmøllen var ikke så gunstig, idet vi stod for at skulle udbetale kr. 700,00 som mellemværende fra handelen, da vi overtog Stubmøllen. Det var jo en at drivfjedrene til, at vi besluttede at overtage Voldmøllen, da jeg samtidig blev sikret en kassekredit og samtidig skaffet os midler til at anlægge dampanlæg og bageri - købe to nye møllerheste m.m. Tilbudet var jo fristende, at de to herrer ville betro os så meget. Vi tog så fat med fornyet mod og havde også en betydelig virksomhed både i mølleri og bageri. Vi har vel aldrig været mere optaget end i denne tid, vi var på møllen, der var jo meget, der skulle ordnes, da jeg hjalp til både i bageriet og møllen, og mors virkefelt var ikke mindre, da vi nu allerede havde 4 småpoder. Gunnar blev født samme efterår, som vi overtog møllen, Holger er også født der, samt lille Jutta, som døde 2 måneder gammel.

Det var jo en stor husholdning, idet vi havde en del af vores folk på kost. Vi havde to

brødvogne, en møllervogn og holdt 4 køer, hvoraf vi solgte mælken som børnemælk. Vi havde så Stubmøllen endnu et årstid, men solgte den så til Fredericia kommune, da den så en tid efter skulle nedbrydes. (Møllen var vistnok ca. 250 år gammel) købte møllebygger Kristensen i Kolding og jeg den til nedbrydning og holdt auktion over materialerne. Der var jo meget godt egetræ, kun de store stub, som var 1 alen og 6 tommer i firkant lod jeg skære op i planker for måske siden at få lavet møbler af dem. Men en snedker Bennike fra Middelfart fik mig overtalt til at sælge sig dem, han skulle nemlig lave et stort bord til Middelfart Rådhus. Halvdelen af hvad han skulle give for plankerne fik jeg aldrig, så hver gang, når jeg sidder ved rådhusbordet, flyver tankerne gerne til den gamle mølle ved Østervold. Også i Fredericia havde vi den lykke at skaffe os mange og gode venner, særlig skal nævnes drejer Sørensen, mejeribestyrer Chr. Madsbergs, teglbrænder Kobs, Sergent Fogs og mange flere, i det hele var det meget interessante år, vi havde på Voldmølleni Vi oplevede jo meget, kom i berøring med mange mennesker, både i by og på land, og vi havde lejlighed til at komme i berøring med en del af vores betydelige mænd, som af og til holdt foredrag i Fredericia. Jeg var bleven formand for foredragsforeningen og som følge deraf havde vi gerne foredragsholderne til at bo hos os, hvad jo ofte var meget fornøjeligt og interessant når man undtager den pekuniære offer, der altid er forbunden med at have med sådan at gøre. Det var ikke ubetydelige beløb, vi måtte ofre på denne forening. Det var jo i dens barndom, den lever endnu og har lige haft jubilæum.

Når jeg tænker tilbage til denne tid, vi havde ved Nørrevold i Fredericia, kan jeg ikke lade være med at tænke på, at man blev set på med helt andre øjne end som almindelig håndværker. Verden er nu engang ikke anderledes, og jeg tror heller ikke, at det har steget hverken mor eller mig til hovedet. Jeg husker en gang senere, at jeg gik og talte med overbanemesteren Geismer (vi var flyttet til Strib). Vi kom til at tale om fortiden, at han da pludselig udbrød: "Men så har de jo kendt bedre dage."

Det var selvfølgelig ikke uden store vanskeligheder at drive mølleri, da konkurrencen fra de store møller var stor og mølleri var jo en industri, der var på retur, og kun de store, fuldt moderne møller kunne til nød klare sig i konkurrencen med særlig de amerikanske og til dels tyske også. Jeg husker dengang, at de tyske møllere fik en udførselspræmie på 1½ kr. pr. sk. mel. Efter 3½ års forløb indtraf der i Fredericia en begivenhed, som skulle blive skæbnesvanger også for os. Kaptajn, møller Fischer, druknede i Lillebælt en dag, han ville sejle i en båd til Middelfart. Han var jo så stærkt engageret med vekselerer Hertz, som vi jo også var engageret med, at Hertz måtte standse sine betalinger. Nu havde jeg ved overtagelsen af møllen udstedt en obligation på 16.000,00 kr. til Hertz med oprykning i møllejendommen. De 16.000,00 kr. skulle indløse en tilsvarende sum løbende i vekslere, eftersom de forfaldt. Det var en gældspost jeg havde overtaget fra den forrige ejer. Papirene var skrevet af sagfører Thejlsén, uden at der var bleven tilføjet på dokumentet, at den ikke kunne benyttes som håndfast pant, hvad der burde have stået på den, hvilket jeg senere blev gjort bekendt med af herredsfuldmægtig Nørskov, men det er jo atter ukendskab, der havde spillet mig et puds og en stor fejl af sagfører Thejlsén. Den omtalte obligation havde vekselerer Hertz straks gået til Vejle bank med og lånt 16.000,00 kr., så det var mig ikke muligt at få vekslerne annulleret. Vel betalte jeg ingen renter af obligationen men derimod

vekselrenter. Da jeg ikke kunne komme nogen vegne med vekseleren, rejste jeg til Vejle bank for at tale med dem, men der var jo intet at gøre, de havde jo overladt vekseleren 10.000,00 kr. for obligationen og som de havde pant for i møllen. Jeg stod så med to ligelydende gældsposter på tilsammen 32.000,00 kr., at transaktionen med obligationerne var kriminel, var alle enige om. Ingen i Fredericia anede, at vekseler Hertz sad så dårligt i det. Forinden vi overtog møllen, spurgte jeg en bankbestyrelsesmedlem, om han (varemægler J. Mortensen) turde anbefale mig at inklade mig med Hertz, og han svarede mig, at efter hans skøn var der intet til hinder for at gøre det, da de altid betragtede vekseler Hertz god for 3-4 hundrede tusinde - det var jo mange penge dengang. Nå, yderligere havde Hertz formået mig til at skrive på en væksel på 8.000,00 kr. Det var da kaptajnen druknede, og som han foregav da havde mange udbetalinger. Pengene lånte han i Middelfart med løfte om, at de skulle blive betalt ved første omsætning eller når vækselen var udløben, men der blev kun betalt 2000,00 kr., som banken fik ved at tilbageholde det beløb, som var indbetalt i banken til vekseleren fra et kaffefirma i København. Resten 7000,00 kr. fik jeg på min kappe, da Hertz havde standset sine betalinger. Tilsammen med de 16.000,00 kr. fik vi så 2.300,00, som jo i grunden var ren bedrageri, især var de 16.000,00 kr. med obligationen. En tid tænkte jeg på, at få vekseleren kriminelt tiltalt, men til held for ham fik han så udfærdiget to lægeerklæringer på, at han var utilregnelig, og lidet kunne det jo også hjælpe, om vi fik den gamle mand straffet. Kaptajn Fischers bo var bleven erklæret konkurs, vist nok omkring ved 400 tusinde kroner. Vekselerens ligeså på samme beløb og som følge deraf måtte vi også give op. Det drejede sig jo nærmest om de 23.000,00 kr. Det var en tung gang denne dag, jeg måtte melde det på politikontoret - alt glippede trods slid og slæb, men det skal siges til de pågældende myndigheders ros, som havde med konkursbehandlingen at gøre, at de behandlede os med udsøgt elskværdighed og hensynfuldhed, som i grunden forbavsede os og for at vise mig tillid blev jeg af kreditoterne valgt til bestyrer af boets drift et halvt års tid, ind til det hele blev ordnet. En tid var der tale om, at vi skulle overtage det hele igen, men blev alligevel bange for, at vi skulle komme til at sidde for hårdt ved det igen. Som bevis for at jøder kan være trofaste og ærlige vil jeg fortælle om en tildragelse. Vor genbo, fabrikant Melchior, drev jo en stor forretning. Nu boede vi i samme gaard, kom derfor ofte sammen - han var næsten altid i pengeforlegenhed, og det var jævnlig han kom ind til mig med dette udtryk.- "Åh, Nielsen, låm mig lige 2-3-400 kr. De kommer jo så tit i banken, så her er en check på beløbet, så kan De jo bare hæve dem igen." Han havde endnu en konto i banken. Nå, vedkommende Melchior gik konkurs, mens vi endnu var på møllen, og samme dag, som han havde meldt sig, havde jeg tilsammen lånt ham 700 kr., som jeg ikke havde fået hentet i banken, så et øjeblik troede jeg fuldt og fast, at de også var tabt, da jeg fik at vide, at han havde standset. Men jeg blev glædelig overrasket da Melchior om aftenen kom ned til mig med hele beløbet, og da jeg vist udtalte min glædelige forundring derover, sagde han: "Nej, Nielsen, vi har været så gode naboer og De har gjort mig så mange tjenester, De skal ikke miste noget for min skyld." Da møllen så blev solgt til en møller Mosegaard, lejede vi et bageri i Riddergade og flyttede derned, hvor vi var et par år, der blev Ebbesen født. Jeg begyndte da at tænke, om jeg ikke skulle kaste mig over håndværket igen, det var nemlig fars udtalelse den gang, jeg kom i lære, og jeg just ikke var så begejstret derfor, da jeg var 17 år og havde begyndt at have interesse for landbruget, nemlig dette, at det

altid var godt at have et håndværk at kunne tage til, hvis andet glippede. Vi havde en bagersvend i Riddergade, Johannes Kristensen, han var lige bleven gift og ville gerne have noget for sig selv. Vi blev så enige om, at de skulle overtage bageriet. Vi lejede os så en lejlighed i Darmarksgade og begyndte et pensionat, og jeg gav mig til tømmerhåndværket igen.

I S T R I B

I foråret 1900 flyttede vi til hvor vi tilbragte 7 år - vel nok de sværeste for os i økonomisk henseende, men det skal siges til min kære hustrus pris, at hun drog ikke det mindste læs, og var jeg til tider ved at tabe humøret, var hun altid den, der fik mig på ret køl igen, at hun var tapper også i de trange år beviser, at hun ene klarede alt med de 6 poder, vi havde, og passede en butik med mælk og brødudsalg, som vi havde de første 4 år, vi boede der, og de sidste år endda kostpensionærer. Den gang vi flyttede til Strib, så det ud til, at der skulle blive liv i byggeriet derovre. Hotellet var lige kommen i gang, der blev bygget en del villaer. Dette hus, vi flyttede ind i, havde jeg tømrerarbejdet og snedkerarbejdet på, samtidig blev fyrtårnet bygget, men et par år efter blev der helt standsning i byggeriet, så det var vanskeligt at få fat i noget. I nogle år havde jeg opsyn med skoven og stranden for konsortiet som ejede Færgegaarden og alt dette areal, som nu er bebygget med villaer. Jeg huggede så i skoven det, som skulle sælges om vinteren - plantede en del - det hele er nu næsten ryddet igen, men der var alligevel for lidt håndværksarbejde, så jeg begyndte at søge ud til Middelfart de sidste år. Et par år før vi flyttede fra Strib blev Esther født, og nu var børnene begyndt at blive store, at de en efter den anden drog ud fra hjemmet. Viggo til Ejby, Johanne til Grønvang, Folmar til Lyngå. Viggo og Johanne havde ellers gjort et trofast arbejde samtidig med, de gik i realskolen i Fredericia ved hver dag at slæbe to store brødkurve med fra bageren i Fredericia. Folmar ligeså med at samle affaldskoks fra de store lokomotiver, som det var tilladt at gøre dengang, så vores vinterbrænde kostede os ikke ret meget. Da der så ikke syntes at være udsigt til, at der ville komme noget byggeri i gang på Strib, besluttede vi at flytte derfra i efteråret i november 1907 flyttede vi så til Middelfart - lejede en lejlighed hos forvalter Vorsø, en tre år efter købte vi vores nuværende hjem. Huset var lige påbegyndt, jeg fuldførte den så færdig.

Dermed har jeg så egentlig tænkt mig at slutte disse optegnelser. Forudsætningerne for, at de er optegnet, må nu betragtes som fyldestgjort, idet hvad der nu ellers kunne være af familiær interesse ligger så nær for hånden for hvem dette er tilegnet, at det alt er kendt og oplevet. Når jeg derfor nu ser tilbage på de mange lykkelige år, som mor og jeg har fået lov at leve sammen, har vi trods alt, hvad der ellers kunne være af modgangstider, ikke nok kunnet takke Gud, som har rådet alt dette og for den lykke vi ejede ved at være velsignet med en stor og kærlig børneflokk, som altid har beredt os den største glæde, der kan blive nogen far og mor til del. Vi har jo også været så lykkelige, at vi ikke har været plaget af sygdom - vores største besværlighed har vel nok været dette, at det såkaldte jordiske mammon ikke har været os tildelt så rigeligt, som vi tit kunne have ønsket os det - til tider har det også trykket hårdt. Men han, som råder alt, har altid maget det så, at vi er kommen over vore vanskeligheder. Vi har vel heller

ikke have kunnet tåle at have haft flere solskinsdage, det sætter altid sit præg på børnene, hvis alt føjer sig let og efter ønske. Der bliver jo sikkert mere energi og selvhjulpenhed i den slægt, som er opdragen i og med den forståelse, at alt ikke er kommen af sig selv, men at der må gøres et arbejde derfor.

Det er da mit håb, at jeg med disse optegnelser trods deres mangler har kunnet glæde mine kære ved at vise dem, hvordan livet har formet sig for mig i de forløbne 45 år, som dels ligger ukendt for dem.

EFTERSKRIFT

Denne bog er kommen mig i hænde til min 91 års fødselsdag, som en hel overraskelse. Jeg havde helt glemt, at jeg havde optegnet, og at denne bog var i Signas besiddelse. Jeg har fået opfordring til at skrive mere af, hvad mine kære og jeg har oplevet, men det må jeg desværre undlade. Havde det været for nogle år siden, kunne det måske nok lade sig gøre, men nu er min hukommelse og opfattelse af, hvad der foregår, så svag, at det ikke bliver til nogen glæde for alle vore kære, og dette erindre de bedre, end jeg kan fortælle det, så det må vi lade ligge. At min opfattelsesevne er bleven så svag, vil være til min undskyldning for ikke at fortsætte. Nu beder jeg mine kære lade denne bog gå rundt, så den kan blive læst. Der hører jo vist en del historisk kendskab til at få udbytte af, hvad der foregik i midten af 1880'erne.

-oo0oo-